

Myndigheten
för civilt försvar

Vägledning

Trygghetspunkter

Trygghetspunkter

Myndigheten för civilt försvar
651 81 Karlstad

Enhet: Enheten för personalförsörjning och samhällsplanering

Produktion: Advant

Publikationsnummer: MCF0003 – januari 2026

ISBN-nummer: 978-91-7927-694-2

Förord

Det försämrade omvärldsläget med ökade säkerhetspolitiska spänningar, Rysslands anfallskrig mot Ukraina och en tilltagande risk för omfattande naturolyckor, har tydliggjort behovet av att stärka Sveriges lokala förmåga att möta människors basala behov vid stora olyckor, kriser och ytterst krig. Mot denna bakgrund har Myndigheten för civilt försvar sammanställt denna vägledning om kommunala trygghetspunkter.

Trygghetspunkter är särskilda samlingsplatser med funktioner som kommuner kan etablera för att ge stöd till människor vid samhällsstörningar. De fyller en viktig funktion vid höjd beredskap och ytterst krig, dels för kommuninvånare om den egna beredskapen inte räcker till, dels för människor på flykt.

Den här vägledningen ska ses som ett praktiskt stöd och en utgångspunkt för vidareutveckling och anpassning utifrån lokala behov och förutsättningar. Vägledningen innehåller generiska principer, konkreta tips och råd som kan användas i planering, utveckling och drift av trygghetspunkter.

Arbetet med vägledningen har skett i nära samarbete med Försvarshögskolan och flera andra aktörer – däribland kommuner, länsstyrelser, myndigheter, civilsamhällesorganisationer och Sveriges kommuner och regioner (SKR) – i syfte att stärka förmågan att utveckla kommunala trygghetspunkter.

Som komplement till vägledningen finns checklistor, fördjupande underlag och goda exempel tillgängliga via Myndigheten för civilt försvars webbplats.

Mikael Frisell
Generaldirektör

Innehåll

1. Trygghetspunkter – en introduktion.....	6
2. Analysera och planera för trygghetspunkter.....	11
3. En trygghetspunkt för alla – om tillgänglighet.....	15
4. Aktivering, drift, avveckling och förvaltning.....	23
5. Platsen.....	26
6. Dricksvatten.....	33
7. El och värme.....	39
8. Hygien och sanitet.....	47
9. Personalförsörjning.....	50
10. Kommunikation.....	60
11. Öva trygghetspunkten.....	69
12. Erfarenheter och lärdomar nationellt och internationellt	71
13. Ytterligare stöd.....	77

Kapitel 1

Trygghetspunkter – en introduktion

1. Trygghetspunkter – en introduktion

Säkerhetsläget i Sverige är allvarligt. Det viktiga är att komma igång i arbetet med trygghetspunkter. Det är därför bättre att ta fram en rimlig planering samt en drift- och underhållsplan som kan uppdateras och förbättras över tid, än att lägga alltför mycket tid på omfattande förberedelser innan arbetet påbörjas.

Vägledningen ska ge kommuner stöd i utvecklingen av trygghetspunkter.

1.1 Vad är en trygghetspunkt?

Trygghetspunkter är en form av särskilda samlingsplatser. Det är en bemannad plats som upprättas av kommunen för att erbjuda stöd till invånarna över hela hotskalan, från fredstida kriser till krigsfara och ytterst krig.

Den statliga utredningen Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65) föreslog att varje kommun ska ha tillgång till en eller flera särskilda samlingsplatser. På en särskild samlingsplats ska det finnas tillgång till dricksvatten, elektricitet, värme, sanitets- och hygienmöjligheter, första hjälpen till skadade, information, möjligheter till elektronisk kommunikation samt annan likartad hjälp. Enskilda ska under en kortare tidsrymd kunna vistas på en särskild samlingsplats. Särskilda samlingsplatser ska även kunna vara mottagningsplats för utrymda personer. Utredningen har vid utgången av 2025 ännu inte resulterat i lagstiftning.

1.2 Det här bör en trygghetspunkt erbjuda

Människors grundläggande behov som vatten, hygien och trygghet samt erfarenheter från Ukraina ligger till grund för vilket stöd trygghetspunkter ska erbjuda. Nedanstående tio punkter utgör miniminivån för vilken service som bör finnas på alla trygghetspunkter.

En trygghetspunkt är en bemannad plats i kommunens regi dit människor kan vända sig för att få:

1. Skydd mot väderpåverkan

Trygghetspunkten ska erbjuda skydd mot väder och vind. Det kan exempelvis handla om en lokal där människor kan söka skydd mot sämre väder, men även enklare lösningar som tält kan användas.

2. Information om vad som har hänt och samhällets åtgärder

Tillförlitlig och uppdaterad information är bland det viktigaste som trygghetspunkten kan erbjuda eftersom det underlättar för människor att fatta kloka beslut och ha förtroende för myndigheternas och kommunens hantering. För att trygghetspunkten ska kunna förmedla information behövs regelbunden kontakt med kommunens krisorganisation, eller motsvarande.

3. Dricksvatten

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och varken människor eller samhället klarar sig utan dricksvatten någon längre stund. Möjligheten att hämta dricksvatten samt information om andra platser med tillgång till dricksvatten behöver finnas på en trygghetspunkt.

4. Varmt vatten

Trygghetspunkten behöver kunna erbjuda varmt vatten för att exempelvis kunna tillaga medhavd välling eller frystorkad mat. Kaffe, te och till exempel nyponsoppa bör finnas på plats.

5. Möjlighet att ladda telefon och elektronik

För att människor ska kunna hålla kontakt med släkt och vänner samt ta del av nyheter och information.

6. Tillgång till första hjälpen-kit

För att snabbt kunna ge hjälp vid olyckor, skador eller plötsliga sjukdomsfall innan professionell vård finns på plats.

7. Tillgång till toalett

Vid störningar i el- och vattenförsörjning kan mobila toaletter användas.

8. Belysning

En förutsättning för att kunna ge information och trygghet.

9. Information och hänvisning

Information om närmaste skyddsrum, apotek, drivmedel, sjukvårdsmottagning och livsmedelsbutik. Hänvisning till krisstöd. Även hänvisning till sov- och matmöjligheter vid längre händelser.

10. Kunna larma 112

Om mobilnätet ligger nere behöver människor kunna larma 112 via trygghetspunkten.

1.3 Vilka är trygghetspunkten till för?

Trygghetspunkten är till för alla som vistas i området. Alla ska känna sig välkomna och kunna ta del av de funktioner som erbjuds vid en trygghetspunkt. Platsen behöver därför vara utformad och organiserad så att alla människor har likvärdiga möjligheter att få sina grundläggande behov tillgodosedda.

Det innebär att lokalerna ska vara fysiskt tillgängliga och att informationen ska vara anpassad till olika behov – till exempel för barn, personer med intellektuell funktionsnedsättning, syn- och hörselskadade samt att information ska finnas på flera språk.

Trygghetspunkten är ett komplement och inte en ersättning till individens egen beredskap. Människor behöver alltid ha en bra hemberedskap och kunna klara sig utan samhällets stöd i minst en vecka.

Tanken är att människor som besöker platsen stannar i någon timme, trots detta är platsen betydelsefull. Människor träffas, kan känna gemenskap och få hjälp. Platsen är viktig för spridning av korrekt myndighetsinformation och förtroende för myndigheternas åtgärder. Sammantaget bidrar trygghetspunkterna till att stärka försvarsviljan och människors motståndskraft.

1.4 Hur länge ska trygghetspunkten vara öppen?

Tidsaspekten är en svår bit i planeringen och driften av trygghetspunkter. Trygghetspunkten kan behöva vara öppen i några timmar efter en större byggnadsbrand eller en annan olycka, i några dagar efter en storm med omfattande elavbrott, eller upp till veckor och månader vid krigsfara eller krig.

I planeringen är det viktigt att tänka på att förmåga byggs under tid. En eller flera trygghetspunkter som planeras för att vara öppna under några dagar är bättre än inga alls.

1.5 Platsen

Eftersom trygghetspunkterna ska kunna användas även vid krigsfara och krig så är det bra om det finns skyddsrum eller andra skyddade platser nära. Vid utrymning kan trygghetspunkten användas som uppsamlings- eller mottagningsplats. Trygghetspunkten behöver dock inte vara i en byggnad. Tält, lastbilar och containrar har fördelen att de är flexibla och snabbt kan etableras på platser där behovet är som störst. Oavsett om kommunen har utsedda platser, mobila lösningar eller en kombination är det viktigt att kommuninvånarna i förväg känner till var trygghetspunkterna planeras att upprättas.

1.6 Personalförsörjning

Vilken personal som behövs styrs av storleken på trygghetspunkten, vilken service som ska kunna ges och vilka som kan komma att uppsöka trygghetspunkten. Platsansvarig och flera platsvärdar är vanliga personalkategorier. Därtill behövs exempelvis personer som är kunniga inom fastighetsdrift såsom energi- och värmeförsörjning samt en funktion för ordning och säkerhet. Kommunalt anställd personal kan kompletteras med avtalade personer från frivilliga försvarsorganisationer (FFO). I flera kommuner finns frivilliga resursgruppen (FRG) som är ett samarbete mellan flera FFO. Även andra civilsamhällesorganisationer kan spela viktiga roller vid en trygghetspunkt.

1.7 Energiförsörjning

En trygg energiförsörjning är avgörande för att trygghetspunkten ska fungera när den behövs som mest. Utan tillgång till el och värme blir verksamheten snabbt svår eller omöjlig att upprätthålla. Reservkraft är nästan alltid en nödvändig del av trygghetspunktens energiförsörjning.

1.8 Öva enkelt

Glöm inte att öva på uppstart, drift och avveckling av trygghetspunkten. Det är bättre att genomföra flera enklare övningar än färre och större. Öva på att starta upp en trygghetspunkt, kalla in personal och se till att funktionerna fungerar. Utvärdera och uppdatera planeringen utifrån nya lärdomar.

Kapitel 2

Analysera och planera för trygghetspunkter

2. Analysera och planera för trygghetspunkter

Kommunen behöver planera för att trygghetspunkten ska kunna användas vid alla typer av samhällsstörningar, från olyckor till kris, krigsfara och krig samt över en kort och en lång tidshorisont. En trygghetspunkt kan även användas på andra sätt såsom en uppsamlingsplats eller en mottagningsplats vid utrymning.

Fastna inte i planeringen. Det viktiga är att komma igång med arbetet med trygghetspunkten. Allt går inte att planera i förväg, kom ihåg att viss flexibilitet och omfallsplanering kommer att krävas under arbetets gång.

Vid planeringen av en trygghetspunkt kan följande steg underlätta processen:

1. Involvera kommunala verksamheter
2. Analysera behoven
3. Samverka med aktörer
4. Kartlägg platser
5. Fatta beslut

Därutöver behöver kommunen planera för:

- funktionerna på trygghetspunkten
- bemanning av trygghetspunkten
- skapa rutiner för aktivering, drift, avveckling samt underhåll av trygghetspunkten

2.1 Involvera kommunala verksamheter

Arbetet underlättas om det kommer som ett uppdrag från ansvarig politisk nämnd, kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige. Relevanta verksamheter inom kommunen bör vara med från start.

Exempel på berörda verksamheter:

- kommunledning,
- stadsbyggnadsförvaltning,
- fritidsförvaltning,
- socialtjänst,
- räddningstjänst,

- kommunikationsavdelningen,
- Kommunens krisstödsfunktion,
- säkerhetsavdelningen,
- enhet för upphandling för stödtjänster, t ex snöröjning, vägunderhåll,
- avdelningar alternativt externa bolag som hanterar energi, vatten, avlopp och avfall.

Det är viktigt att grupper ges möjlighet att få bidra till goda idéer, lyfta sina behov och perspektiv samt aktivt involveras för att säkerställa att platsen och dess funktion är tillgänglig, anpassad och trygg. Därför behöver aktörer som arbetar med tvärsektoriella frågor, både inom kommunen och externa grupper eller föreningar involveras. Det kan exempelvis gälla kultur, jämställdhets-, barnrätts- och funktionsnedsättningsfrågor samt frågor som rör hbtqi eller äldre.

2.2 Analysera behoven

Att analysera behoven innebär både att fundera över vid vilka händelser trygghetspunkten kan behöva öppnas och att uppskatta hur många människor som kan komma att behöva stöd samt vilka behov som bör tillgodoses. Genom att se över behoven blir det lättare att bestämma hur många trygghetspunkter som behövs i kommunen, om det behövs några funktioner utöver grundfunktionerna, vilka särskilda anpassningar som behöver göras samt hur informationen ska utformas för att nå olika målgrupper.

Fundera över kommunens förutsättningar, till exempel:

- Händelser som kan föranleda att trygghetspunkten öppnas. Utgå från kommunens risk- och sårbarhetsanalys, räddningstjänstens riskanalys och *Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030*¹
- Invånarantal i olika områden av kommunen samt antalet besökare som turister och sommarboende
- Geografiska förutsättningar, såsom förekomst av glesbygd eller tätbebyggelse
- Typ av boende i området, boende i lägenheter tenderar att ha mindre lageryta för hemberedskap jämfört med boende i hus
- Demografi, exempelvis köns- och åldersfördelning, språk samt andra förutsättningar som kan kräva anpassningar
- Ekonomiska förutsättningar

2.2.1 Människor i området

En annan viktig aspekt att ta hänsyn till i analysen är att fundera över vilka som kommer att besöka trygghetspunkten och vilket behov av stöd de har. Olika faktorer som till exempel ålder, språkkunskap, kultur, ekonomi och boendesituation kan påverka vilken förmåga som människor har till hemberedskap och därmed också deras behov av stöd från samhället.

Not 1. MSB & Försvarsmakten (2025), *Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030*.

De senaste åren har flera studier kring människors hemberedskap genomförts. Ungefär 30 procent brukar ange att de skulle klara sig utan samhällets stöd i minst en vecka, om el, vatten, internet och telekommunikationer slås ut, liksom möjligheterna att handla mat. Det finns ålderskillnader. Äldre personer uppger i högre utsträckning än yngre att de skulle klara sig utan samhällets stöd i minst en vecka. De som bor i villa uppger också i högre utsträckning att de har möjlighet att klara sig utan hjälp än de som bor i lägenhet.

I planeringen för trygghetspunkter lät Växjö kommun undersöka hur förberedda invånarna är genom två undersökningar. Enkätundersökningen från 2022, som bygger på individens uppskattningar, visar att det finns stora skillnader i hemberedskap mellan landsbygd, tätort och centralort. Hushåll på landsbygden har över lag bäst hemberedskap, medan de som bor i centralorten är minst förberedda. Kommunen följde upp med en undersökning om invånarnas sociala kontaktnät för att se om invånarna planerar att använda sitt eget sociala kontaktnät vid kriser eller söka stöd hos kommunen. Resultatet i den enkäten visar att det skiljer sig mellan olika kriser och att behovet av trygghetspunkter i Växjö tros vara större vid störningar i dricksvattenförsörjningen och i telekommunikationer, men mindre vid strömavbrott.

2.3 Samverka med externa aktörer

Kommunen behöver samverka med olika aktörer vid planeringen av trygghetspunkter. Exempelvis med trossamfund, polis och civilsamhället. Även samverkan med Försvarsmakten och Länsstyrelsen behövs för de kommunala trygghetspunkternas roll både i kris och vid höjd beredskap, bland annat vad gäller placering samt som del i planering kring utrymning och inkvartering.

2.4 Kartlägg platser

Valet av plats beror främst på kommunens storlek och befolkningsfördelningen, det vill säga var invånarna bor. Det är en fördel om platsen ligger nära befolknings-täta områden och möjlig att ta sig till med kollektivtrafik, bil, cykel och till fots.

Både befintliga byggnader som föreningslokaler, idrottshallar, bygdegårdar, och flexibla lösningar kan användas, där exempelvis tält och containrar kan flyttas dit behovet är som störst. Kartlägg byggnader och platser. Några kan vara mer lämpliga sett till befintlig infrastruktur som exempelvis inkopplingspunkter för reservkraft och nödvatten. Lokalernas brandskydd och utformning avgränsar också antalet personer som får vistas i byggnaden.

2.5 Fatta beslut i planeringen

Kommunen behöver fatta beslut kring inriktningen för trygghetspunkten, exempelvis gällande hur många trygghetspunkter som behövs och vilka lokaler och platser som är lämpliga.

Kapitel 3

En trygghetspunkt för alla – om tillgänglighet

3. En trygghetspunkt för alla – om tillgänglighet

Alla människor ska känna sig välkomna och kunna ta del av funktionerna vid en trygghetspunkt. Tillgängligheten är därför viktig för att människor ska ha samma förutsättningar att få sina grundläggande behov uppfyllda vid kris och krig.

Kommunen ska säkerställa att ingen diskrimineras på grund av etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning, ålder, kön, könsidentitet eller könsuttryck, sexuell läggning, religion eller annan trosuppfattning.

Hänsyn ska också tas till människors olika förutsättningar och behov samt hur trygghetspunkten kan vara tillgänglig för alla. Det kan exempelvis handla om barn och unga, äldre, kvinnor, män, hbtqi-personer eller personer med olika typer av funktionsnedsättningar. För att kunna ta del av funktionerna på trygghetspunkten bör lokalen vara tillgänglig för alla, detta gäller både exempelvis fysisk tillgänglighet till lokalerna men även om hur informationen anpassas för barn, personer med intellektuell funktionsnedsättning, syn- och hörselskadade eller på olika språk.

Trygghetspunkten ska även vara utformad så att människors fysiska integritet respekteras. Utformningen ska motverka risken för att människor utsätts för till exempel könsrelaterat våld, sexuella övergrepp, trafficking eller att på annat sätt far illa. Ett sätt att arbeta förebyggande är att upplysa personalen och dem som besöker trygghetspunkten om kommunens visselblåsarfunktion som ett sätt att rapportera om oönskade händelser kopplat till personalen. Alla kommuner ska enligt Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden ha en visselblåsarfunktion som erbjuder skydd för den som rapporterar.

Trygghetspunkten kan inte ersätta allt kommunalt stöd. Det kommer att finnas människor som inte kan ta sig till trygghetspunkten exempelvis på grund av funktionsnedsättning, hög ålder eller att de inte har möjlighet att transportera sig dit. Kommunen bör planera för hur dessa personer ska nås vid händelse av en större olycka, kris eller krig för att kunna få tillgång till det stöd de behöver och kunna ta del av liknande funktioner som erbjuds på trygghetspunkten.

3.1 Olika förutsättningar och behov

Människor drabbas olika av olyckor, kriser och krig. Faktorer som bland annat kön, ålder, fysiska, psykiska, språkliga eller socioekonomiska förutsättningar kan inverka. Människors olika behov, förutsättningar och riskutsatthet behöver därför beaktas när vi bygger vår beredskap. Det är nödvändigt för att uppnå målen för samhällets säkerhet och samtidigt upprätthålla vårt demokratiska samhälle där människors rättigheter efterlevs. Målet att skapa en trygghetspunkt för alla som behöver den kan därför konkretiseras utifrån den kunskap vi har om hur samhället ser ut och hur kriser och krig tenderar att drabba en befolkning. I själva utformningen av trygghetspunkten ska människors olika behov och förutsättningar beaktas.

I planeringen är det viktigt att olika grupper får vara med och lyfta behov och perspektiv samt aktivt involveras för att säkerställa att platsen och dess funktion är anpassad och trygg för alla. Kommunen bör föra dialoger med företrädare för olika grupper i samhället. Det kan till exempel handla om att föra dialoger om trygghetspunkter i befintliga kommunala råd för funktionshinders- eller äldre frågor.

Personalen som arbetar på trygghetspunkten bör ha god förståelse för människors olika behov och förutsättningar och kunna bemöta alla på ett jämlikt sätt utan diskriminering.

Trygghetspunkten ska vara en säker och inkluderande plats. Därför behöver kommunen se till att:

- trygghetspunktens funktioner är användbara och tillgängliga för alla.
- alla kan tillgodogöra sig den information som ges vid trygghetspunkten.
- varken barn eller vuxna utsätts för hot, våld, övergrepp, kränkningar, trakasserier i anknytning till trygghetspunkten.

Nedan följer en kortare översikt över perspektiv som särskilt bör beaktas i arbetet med planering av en trygghetspunkt.

3.1.1 Jämställdhetsperspektiv

Rätten till jämställdhet ska värnas även vid kris och krig. På en trygghetspunkt innebär det att alla ska ges likvärdig service och ett respektfullt bemötande. Kvinnor, män, flickor och pojkar kan ha olika behov och förutsättningar, och dessa skillnader behöver beaktas för att säkerställa att ingen grupp missgynnas. Ett jämställdhetsperspektiv behöver inkludera inte bara kvinnor och män, utan också beakta hbtqi-personer.

Vid kris eller krig påverkas människor olika beroende på kön, eftersom livsvillkor, behov och riskutsatthet skiljer sig åt. Exempel på riskutsatthet berör fysisk integritet, hot och våld. Män utsätter kvinnor, barn och hbtqi-personer i högre grad för könsrelaterat våld, såsom sexuellt våld, trakasserier, utnyttjande och trafficking. Män och pojkar löper i stället högre risk att utsättas för miss-handel, ofta av en sedan tidigare okänd förövare. Våld kan öka och bli mer intensivt både i hemmet och i samhället i övrigt vid en kris.

Historiskt har kvinnor som grupp haft mindre inflytande i frågor som rör säkerhet och trygghet har ofta värderats lägre än mer traditionella säkerhetsfrågor. Kvinnor upplever generellt en större känsla av otrygghet än män, vilket innebär att deras behov lätt förbises i planeringen. För att motverka detta behöver jämställdhetsperspektivet integreras i hela arbetet med att planera och utforma en trygghetspunkt.

I planeringsarbetet av en trygghetspunkt behöver kommunen vidta åtgärder för att minimera riskerna för att besökare utsätts för våld både inne på trygghetspunkten och i dess närhet. Det kan exempelvis handla om att säkerställa god belysning och tillräcklig bemanning av trygghetspunktens olika faciliteter samt för ordning och säkerhet. Planeringen bör även inkludera vilka åtgärder som ska vidtas om någon utsätts för våld. Exempelvis behöver personal ha kunskap om hur de kan bemöta våldsutsatta och hänvisa vidare till rätt stöd. God samverkan och samarbete med polis, socialtjänst och civilsamhällesorganisationer är därför viktig.

I kris och krig är tillgången på vatten och sanitetsanläggningar oftast begränsad vilket försvårar möjligheten att sköta sin hygien. Detta drabbar menstruerande personer extra mycket eftersom de behöver tillgång till mer vatten. Gravida och ammande har likaså behov av till exempel lugna platser för amning och vila. I planeringen av en trygghetspunkt behöver detta beaktas och åtgärder kan exempelvis innefatta att erbjuda mensskydd och säkerställa att hygien kan skötas i avskildhet.

I planeringen av en trygghetspunkt bör det analyseras vilka konsekvenser olika förslag får för kvinnor och flickor, män och pojkar. Organisationer som representerar kvinnor, män och transpersoner är här en stor resurs. Hänsyn bör tas till vilka olika behov kvinnor, män, flickor och pojkar har av en trygghetspunkt och dess funktioner så att de kan nyttja funktionerna på trygghetspunkten på lika villkor.

3.1.2 Barnrättsperspektiv

I kriser och krig är barn en riskutsatt grupp och därför är det särskilt viktigt att beakta barns rättigheter i enlighet med Barnkonventionen som är svensk lag. Barn i alla åldrar och med olika behov och förutsättningar har rätt till trygghet och skydd, ensamma eller tillsammans med sina anhöriga.

Kommunen behöver planera för att trygghetspunkten ska kunna möta barns rättigheter och behov på bästa möjliga sätt, exempelvis genom att säkerställa att trygghetspunkten är en trygg plats för barn, att barn har möjlighet till lek, vila, mat och hygien. Yngre barn har andra behov än äldre och möjligheter till att amma och byta blöja behövs. Det bör även finnas rutiner för att skydda barn från alla former av våld, övergrepp eller andra risker för att fara illa. Det kan också handla om att lokalens utformning är anpassad för barn, att det finns information som barn kan tillgodogöra sig eller att barn utan vårdnadshavare får rätt stöd och omhändertagande. För att bedöma barns bästa och minska risker för barn kan kommunen göra en barnkonsekvensanalys. En barnkonsekvensanalys är ett verktyg som används för att bedöma hur beslut, verksamheter eller åtgärder påverkar barn och unga. Syftet är att säkerställa att barnets bästa beaktas i alla beslut som rör dem, i enlighet med FN:s barnkonvention, som sedan 2020 är svensk lag.

Viktigt är att komma ihåg att barn inte är en homogen grupp och att behoven kan variera hos olika grupper av barn. I barnkonsekvensanalysen måste ni därför ta hänsyn till, exempelvis olika kön, åldrar och olika typer av funktionsnedsättningar. Alla barn ska behandlas jämlikt och inget barn ska diskrimineras.

3.1.3 Funktionsrättsperspektiv

Trygghetspunkten ska vara tillgänglig för alla människor oavsett funktionsförmåga och därför är det viktigt att planera utformning och service utifrån olika behov. Personer med olika typer av funktionsnedsättningar ska ha goda förutsättningar att kunna tillgodogöra sig trygghetspunkten. Det kan till exempel handla om svårigheter med rörelse, hörsel, syn eller att förstå komplexa symboler och texter. Hinder att kunna nyttja trygghetspunkten fullt ut ska undanröjas genom att exempelvis säkerställa att det finns ramper för rullstolsburna och att det är skyltat på ett sådant sätt att så många som möjligt kan förstå. Ett verktyg som kan användas är en funktionsrättskonsekvensbeskrivning (FKB) för att säkerställa efterlevnad av mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. FKB används för att analysera hur ett beslut, en verksamhet eller en planerad åtgärd påverkar personer med funktionsnedsättning. I analysen bedöms hur beslut och åtgärder påverkar tillgänglighet, delaktighet och jämlikhet, så att hinder kan förebyggas och alla ges likvärdiga möjligheter.

Universell utformning av lokaler och information kan möjliggöra tillgänglighet för många människor, därför är det bra att i så stor utsträckning som möjligt säkerställa att trygghetspunkten kan fungera för olika typer av behov från början.

Kommunen ska i planeringen av trygghetspunkten beakta behoven även hos individer med funktionsnedsättning som inte omfattas av kommunens insatser enligt lag. Kommunen bör ha en beredskap för att det i kris och krig kan finnas många människor i behov av stöd som i normala fall inte får stöd av kommunen.

3.2 Gör ingen skada – Do no harm

Begreppet gör ingen skada (do no harm) innebär att trygghetspunkten ska minimera risken för negativa konsekvenser, risker eller skador som drabbar människor och miljö.

Personal som arbetar på en trygghetspunkt bör uppfylla de krav på personlig och professionell lämplighet som uppgiften förutsätter, och det bör finnas rutiner som säkerställer trygghet för alla. Kommunen behöver även vidta åtgärder för att lokaler och miljön runt trygghetspunkten inte ska bidra till risker för exempelvis sexuellt våld eller andra brott. Exempel på sådana åtgärder kan innefatta att säkerställa tillräcklig belysning, lås på toalettdörrar och att det inte finns platser där det är svårt att hålla uppsikt. Det bör även beaktas att trygghetspunkten kan locka till sig potentiella förövare som har för avsikt att exploatera och utnyttja människor i utsatthet. Att vara uppmärksam på beteenden och kontaktagande mellan besökare som verkar misstänkt i denna bemärkelse är därav en viktig uppgift för de som arbetar i trygghetspunkten.

Även i detta arbete är samverkan med exempelvis polis, socialtjänst och civilsamhälle viktig för att etablera effektiva arbetssätt och vidta förebyggande åtgärder.

En trygghetspunkt kommer också att innebära en påverkan på närmiljön och människorna som vistas kring den. Det är viktigt att bedöma vilka risker detta kan medföra för till exempel närliggande skol- eller förskoleverksamhet, boende i området samt miljön kring trygghetspunkten.

På trygghetspunkten behöver det även finnas rutiner för säkerhet, incidenthantering, lägesrapportering och hantering av de behov som kan uppstå utifrån de behov som besökarna har. Regelbunden dokumentation av händelser vid trygghetspunkten är viktigt för att kunna dra lärdomar och förbättra stödet.

3.3 Planera för tillgänglighet

Vid planeringen av en trygghetspunkt kan kommunen ha hjälp av att ställa problematiserande frågor, exempelvis:

- Är lokalen universellt utformad för att kunna nyttjas utifrån olika typer av förutsättningar, exempelvis personer som är rullstolsburna, synskadade eller har en hörselnedsättning. Hur är det för allergiker att vistas i miljön? Finns det andra anpassningar som behöver göras?
- Är trygghetspunkten säker och tillgänglig för barn? Har kommunen gjort en barnkonsekvensanalys och beaktat barns bästa, säkerhet och trygghet?
- Hur säkerställs trygghet och säkerhet på trygghetspunkten för alla, för att exempelvis förhindra våld, trakasserier, hot, trafficking och alla typer av övergrepp? Om det skulle hända, vilka åtgärder vidtar ni då?
- Vilka åtgärder kan vidtas för att möjliggöra personlig integritet, till exempel genom att skärma av viloplatser?
- Hur utformas informationen som ska ges på trygghetspunkten så att den är tillgänglig för alla? Kan en person som inte talar svenska eller engelska göra sig förstådd och få sina behov tillgodosedda?
- Hur ser ni till att personalen bemöter människor på ett jämlikt sätt? Hur säkerställer personalen trygghet, säkerhet och att människor i behov av hjälp kan få det?
- Finns en barnsäker plats där barn får möjlighet till lek och vila samt för små barn att ammas/matats?
- Hur ser ni till att menstruerande personers sanitära behov uppfylls, finns exempelvis möjlighet att sköta hygien vid menstruation i avskildhet?

3.4 Checklista – en trygghetspunkt för alla

Lokaler

Alla människor ska kunna besöka trygghetspunkten.

- För att hitta trygghetspunkten behöver den vara tydligt skyltad.
- När det är mörkt ute behöver det finnas belysning så att platsen går att hitta och känns trygg.
- Det kan behöva finnas en ramp för rullstolar, rullatorer, barnvagnar eller personer som har svårt att gå i trappor.
- Dörrar behöver vara tillräckligt breda för barnvagn och rullstol.
- Möblera lokalen på ett sådant sätt att det går att ta sig fram med rullstol och liknande hjälpmedel samt att det finns plats för dem i lokalen.
- Ha stolar och liknande för att erbjuda vila.
- Ha en avskild plats där barn kan leka och att det finns plats för amning.

Information om vad som hänt, samhällets åtgärder och hänvisningar

Informationen på trygghetspunkten ska kunna förstås av alla.

Den ska därför vara:

- Vårdad, enkel och begriplig.
- Tillgänglig i olika former, till exempel i skrift, i muntligt tal och i bilder.
- Tillgänglig på svenska, engelska och lättläst, alternativt andra större språk som talas i kommunen.
- Anpassad för barn i olika åldrar.

Dricksvatten

Se till att dricksvatten är tillgängligt för alla. Det innebär bland annat att:

- Hämtningen av vatten organiseras så att alla får lika möjlighet till att hämta vatten.
- Hjälp och stöd för de som behöver det för att kunna hämta vatten.

Toaletter och sanitet

Anpassa toaletter och sanitet så att den är tillgänglig för alla.

- Se till att alla kan komma in på toaletten, inte minst rullstolsburna.
- Se till att toaletterna inte är placerade på en alltför avskild plats, att de är väl belysta och går att låsa.
- Se till att det finns möjlighet att byta och slänga använda blöjor och mensskydd.
- Se till att alla kan nå handfat, tvål eller våtservetter.

3.5 Mer information

- Barnombudsmannen, Webbstöd för prövning av barnets bästa, [Prövning av barnets bästa](#).
- Funktionsrätt Stockholms län, [Funktionsrättskonsekvensbeskrivning](#) – en handbok om funktionsrättskonsekvensbeskrivning.
- Brottsförebyggande rådet, [Otrygghet och oro för brott](#).
- RFSL, [Fakta om hbtqi](#).
- Sveriges kommuner och regioner (SKR) [Våld i nära relation, hedersrelaterat våld – stöd för socialtjänsten](#), publicerad 28 september 2024.
- MSB och Myndigheten för tillgängliga medier, [Vägledning för tillgänglig samhällsinformation](#), publicerad februari 2023.
- Myndigheten för delaktighet har tips kring hur kommunen kan utforma sin krisberedskap för ökad delaktighet och tillgänglighet.

Kapitel 4

Aktivering, drift, avveckling och förvaltning

4. Aktivering, drift, avveckling och förvaltning

När kommunen beslutat om antalet trygghetspunkter och vilka platser som ska användas behöver rutiner och planer för aktivering, drift, avveckling och förvaltning tas fram. Det kan ses som en del i att starta upp sin krisorganisation. Nedan följer förslag på vad som bör ingå i rutinerna.

4.1 Aktivering

- Vem/vilken funktion i kommunen beslutar om att aktivera en trygghetspunkt?
- Vilka situationer och omständigheter ska göra att en trygghetspunkt aktiveras?
- Om det finns flera trygghetspunkter, hur avgörs vilka av dem som ska aktiveras?
- Vem/vilken funktion i kommunen ansvarar för att aktivera en trygghetspunkt?
- Hur lång tid tar det från beslut till att trygghetspunkten är i drift?
- Finns det en uppdaterad larmlista för att kontakta relevanta aktörer inom kommunen för att aktivera trygghetspunkten?
- Vilka aktörer inom och utanför kommunen (exempelvis frivilligorganisationer) ska involveras vid aktivering och drift av en trygghetspunkt? Skiljer det sig under en kris och under höjd beredskap?
- Vem har ansvaret för att kalla in, schemalägga och samordna personal som ska arbeta på trygghetspunkten?
- Hur ombesörjer kommunen att utrustningen som ska finnas på trygghetspunkten finns eller kommer till trygghetspunkten?
Det är både små saker som grenkontakter för laddning av mobiler, kaffepulver, whiteboardpennor, första hjälpen-kit till stora saker som dricksvattentankar, tillgång till fungerande toaletter och reservkraft (om ni har mobila aggregat).
- Om det pågår annan daglig verksamhet på platsen där trygghetspunkten ska upprättas, vem/vilken funktion ansvarar då för att ombesörja att den befintliga verksamheten omplaneras eller flyttas?

4.2 Drift

- Vem beslutar hur länge en trygghetspunkt ska hållas öppen?
- Vem ansvarar för driften av trygghetspunkten och dess funktioner under tiden den är öppen?
- Vem ansvarar för en kontinuerlig bemanning på trygghetspunkten? På kort och lång sikt?
- Vem ansvarar för att åtgärda brister eller oförutsedda behov på trygghetspunkten?
- Hur säkerställs långsiktig uthållighet av funktionerna på trygghetspunkten? Det kan exempelvis handla om reservaggregat, värme, dricksvatten och att toaletterna underhålls.

4.3 Avveckling

- Vem beslutar att en trygghetspunkt ska avvecklas?
- Vem ansvarar för den praktiska avvecklingen av själva trygghetspunkten? Det vill säga att samla in utrustning, avsluta funktioner och återställa platsen.
- Vem ansvarar för att samla in, dokumentera och ta hand om de erfarenheter och lärdomar som uppstått i samband med aktiveringen och driften av trygghetspunkten?

4.4 Förvaltning

- Vem ansvarar för den löpande förvaltningen av trygghetspunkten under tiden då den inte är i bruk?
- Vem ser över att avtal för bemanning, lokaler och platser är aktuella och uppdaterade?
- Vem ansvarar för att rutiner, larmlistor och kontaktlistor till externa aktörer ses över och hålls aktuella för uppstart, drift och avveckling?
- Vem ansvarar för inköp och lagerhållning av den utrustning och de förbrukningsvaror som behövs på en trygghetspunkt? Det kan exempelvis handla om att underhålla reservaggregat och ombesörja att mat och dryck som kaffe, nyponsoppa eller liknande inte passerat sista förbrukningsdatum.
- Vem ansvarar för att trygghetspunkten och dess funktioner övas regelbundet i olika former, till exempel genom scenariobaserade övningar eller personalutbildningar?

Kapitel 5

Platsen

5. Platsen

Trygghetspunkten ska ge skydd mot värmepåverkan i form av värme under kalla årstider och svalka vid värmebölja. Det behöver inte vara en byggnad utan kan vara mobila lösningar. Den ska även erbjuda exempelvis tillgång till dricksvatten och information, vilket kan påverka vilka platser som väljs till trygghetspunkter.

5.1 Att välja rätt plats

Vid val av plats för en trygghetspunkt behöver flera aspekter beaktas:

- 1. Trygghetspunkten ska vara lättillgänglig.**

Den bör ligga på en plats dit människor enkelt kan ta sig. Det kan vara nära kollektivtrafik eller centrala knutpunkter.

- 2. Platsen ska vara trygg.**

Vid krigsfara eller krig är det en klar fördel om trygghetspunkten ligger nära ett skyddsrum. Skydd mot både fysiska hot och väderförhållanden är viktigt för att säkerställa att människor kan besöka trygghetspunkten utan att utsättas för ytterligare risker. Platsens utsatthet utifrån flera olika händelser behöver förstås. Finns det exempelvis översvämningsrisk vid höga flöden och skyfall? Är platsen långt bort från potentiella militära mål?

3. Använd redan kända lokaler.

Det är lämpligt att använda lokaler som redan är kända i ett samhälle, så som idrottshallar eller bibliotek. Det underlättar för personer som vistas tillfälligt i kommunen eller som inte har nåtts i förväg av kommunikationen.

4. Lastbil och buss behöver kunna komma till lokalen.

Transporter behöver kunna nå trygghetspunkten och ha plats för att vända. Vägunderlaget behöver vara asfalterat eller grusväg.

5. Välj lokaler med tillräcklig kapacitet.

En annan viktig aspekt är storleken på lokalen eller lokalerna. För att kunna ta emot ett stort antal människor behöver det finnas tillräckligt med utrymme för att undvika både onödig trängsel samt kunna erbjuda tak över huvudet och värme åt alla som behöver. I arbetet med att välja plats ingår att tänka på och planera för tillgång till nödvändiga resurser såsom vatten, värme, elektricitet och sanitet samt möjlighet att värma vatten. Den som ska inrätta en trygghetspunkt behöver också kontrollera hur många personer lokalen är avsedd för bland annat utifrån brandsäkerhet och ventilation samt att lokalen har lämpliga anpassningar för personer med olika funktionsnedsättningar.

6. Undersök lokalernas befintliga infrastruktur.

Det underlättar om lokalerna redan har inkopplingspunkter för reservkraft och nödvatten eller andra förberedelser sett till exempelvis brandskydd.

5.1.1 Trygghetspunkten kan vara stöd vid utrymning

Vid utrymning kan trygghetspunkten användas som uppsamlings- eller mottagningsplats för att hänvisa människor till vidare transport eller inkvartering för övernattning. För att användas för detta ändamål behöver trygghetspunkten ofta vara i anslutning till torg eller knutpunkter så att bussar och bilar smidigt kan rulla in och ut ur området.

5.1.2 Övernattning

Informationen i vägledningen är skriven utifrån grundfunktionerna för en trygghetspunkt. I grundfunktionerna för en trygghetspunkt finns ingen övernattning på själva trygghetspunkten. Vid vissa händelser behöver dock personalen på trygghetspunkten kunna hänvisa människor till var det finns sov- och möjligheter. När det rör säkerhetsfrågor som exempelvis brandskydd och ventilation aktualiseras andra regelverk vid övernattning i en lokal. Detta tas inte upp i denna vägledning.

5.1.3 Samlingslokaler

När kommunen väljer lokal för sina trygghetspunkter är det lämpligt att i första hand använda samlingslokaler och liknande lokaler anpassade för personer som inte förutsätts ha god lokalkännedom. Dessa är redan dimensionerade med hänsyn till bland annat brandskydd, för att kunna hysa ett bestämt antal personer som inte är bekanta med lokalens utformning. Det kan handla om mindre eller större samlingslokaler. De större lokalerna kan vara till exempel sporthallar,

publika delar av reseterminaler, skolor och skolmatsalar, biografer, teatrar, kyrkor och föreningslokaler. Dessa typer av lokaler kan vara både kommunalt ägda eller privat ägda.

5.1.4 Trygghetspunkter och skolverksamhet

Det kan vara problematiskt att förlägga trygghetspunkter vid skolområden eftersom skolan inte är en allmän plats. Förskolan och skolan ska vidta åtgärder för att obehöriga personer inte ges fritt tillträde när verksamheten pågår. Personal har rätt att avvisa obehöriga från förskolan eller skolan. Syftet är att minska risken för att barn och elever utsätts för våld eller annan brottslig gärning. Grundskolan ska också fortsätta att bedriva sin verksamhet även vid höjd beredskap och krig.

5.1.5 Uttag till totalförsvarets behov

Kommunen räknas i regel inte som en behovsmyndighet och kan därför inte själv anmäla behov av byggnader för totalförsvarets räkning till en uttagningsmyndighet, enligt förordningen om uttag av egendom för totalförsvarets behov (SFS 1992:391).

Det innebär att byggnader som kommunen planerar att använda som trygghetspunkter inte är garanterat tillgängliga vid höjd beredskap, om en uttagningsmyndighet beslutar att ta dessa i anspråk för en annan behovsmyndighet.

Ett undantag gäller dock för lokaler som används för skolverksamhet. Inom detta område betraktas kommunen som behovsmyndighet och kan därför anmäla sina behov till länsstyrelsen, som i sin tur beslutar om uttag av sådana lokaler för kommunens räkning.

Planeringen för uttag ska genomföras i fredstid. Detta ger kommunen goda möjligheter att i förväg klarlägga om en tilltänkt lokal kommer att vara tillgänglig över hela hotskalan.

5.2 Mobila lösningar för trygghetspunkter

I vissa situationer kan det vara svårt eller rent av omöjligt att upprätta permanenta trygghetspunkter, exempelvis vid händelser där infrastrukturen har förstörts eller där lokalerna som bedöms vara bäst lämpade behövs för andra prioriterade ändamål så som exempelvis skolverksamhet. Det kan också av andra skäl vara relevant med mobila lösningar för en trygghetspunkt, exempelvis när ett samhälles befolkning bor mycket utspritt och människor har svårt att ta sig till en och samma plats. Dessa mobila trygghetspunkter kan då upprättas i fordon, i tält eller andra flyttbara enheter som snabbt kan sättas upp på olika platser där behovet är som störst.

Mobila lösningar erbjuder flexibilitet och kan anpassas till förändrade förhållanden, men de ställer också krav på logistik och inte minst lämplig uppställningsplats. Bland annat måste de vara utrustade för att tillgodose

grundläggande behov enligt definitionen för trygghetspunkter. Det ska alltså även vid dessa mobila lösningar finnas tillgång till rent vatten och skydd mot väderpåverkan. Här kan det finnas utmaningar i att säkerställa att resurserna är tillräckliga för det ibland stora antalet människor som kan väntas komma till trygghetspunkten.

5.3 Brandskydd

En viktig parameter i planeringsarbetet för en trygghetspunkt är att den har ett väl fungerande brandskydd. Byggnaden ska bl a vara försedd med det byggnadstekniska brandskydd som krävs. Verksamheten ska dessutom ha det organisatoriska brandskydd som behövs, till exempel i form av rutiner vid brand och utrymning. En grundregel ur utrymningssynpunkt är att lokaler ska ha minst två utrymningsvägar vars dörrbredder ska vara minst 0,8 meter. I vissa små och lätt överblickbara lokaler kan det vara möjligt att göra undantag från grundregeln om minst två utrymningsvägar, under förutsättning att lokalen är avsedd endast för ett fåtal människor.

En tydlig gräns när det kommer till brandskydd är samlingslokaler för mer än 150 personer, eftersom fler personer än det kräver bredare utrymningsvägar än 0,8 meter. Det medför att det i många allmänna lokaler, till exempel idrottshallar, kan tillåtas upp till 150 personer utan omfattande brandskyddsåtgärder. I en byggnads brandskyddsdokumentation framgår vilka möjligheter och begränsningar som finns i den specifika byggnaden. Det kan röra uppgifter om tillåtet personantal, bredder på dörrar och brand- och utrymningslarm. Brandskyddsdokumentationen upprättades när byggnaden uppfördes eller senast ändrades (krav på byggnader från 1994 och framåt). I de fall brandskyddsdokumentation eller annan brandskyddsbeskrivning saknas kan en brandsakkunnig kontaktas för stöd.

5.3.1 Tillfällig användning och organisatoriska åtgärder

Enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) krävs att ägaren eller nyttjanderättshavaren till en byggnad eller anläggning har ett brandskydd i skälig omfattning. För att leva upp till lagstiftarens intentioner behövs vanligen både ett byggnadstekniskt och ett organisatoriskt brandskydd.

Med stöd av LSO kan organisatoriska åtgärder innebära att det kan vara möjligt att till exempel ta in fler personer i en lokal än vad som var förutsättningen vid projekteringen när byggnaden uppfördes eller senast ändrades, under förutsättning att brandskyddet blir minst lika bra.

Exakt vilka organisatoriska brandskyddsåtgärder som kan vara tillräckliga måste dock bedömas i det enskilda fallet och hänsyn måste tas till den aktuella byggnaden och verksamhetens risker. Till exempel skulle otillräckliga brand- och utrymningslarm kunna kompenseras med personal (till exempel väktare) som omgående kan upptäcka, varna, larma och leda utrymningen vid en brand. Organisatoriska åtgärder kan dock inte användas som kompensation om exempelvis antalet dörrar är för få eller om de är för smala, eftersom det påverkar kötiderna vid dörrarna och därmed hur fort utrymning kan ske.

Nybyggnation eller ändring av en byggnad behöver ske i enlighet med plan- och bygglagen med underliggande föreskrifter, eftersom byggreglerna är samhällets minimikrav vid uppförande eller ändring.

Endast i akuta undantagsfall, till exempel om en kommun inte i tid hunnit planera för trygghetspunkter och en kris uppstår, anser Myndigheten för civilt försvar att de organisatoriska krav och möjligheter som finns genom LSO kan användas för att väga upp för viss ändrad användning av en lokal, för att brandskyddet totalt sett ska hålla en lika hög nivå.

Kravet om att brandskyddet ska vara i skäligen omfattning gäller alltid, vid normala förhållanden, kriser, höjd beredskap och krig. Det är ett viktigt skäl till att i förväg i lugn och ro planera för trygghetspunkternas plats och förutsättningar.

5.3.2 Checklista brandskydd

Checklistan är övergripande.

- Bedöm tillsammans med brandskyddssakkunnig om lokalen har rätt förutsättningar och gör vid behov återkommande bedömningar, till exempel vid utökad verksamhet som matlagning. Även mobila trygghetspunkter behöver ha ett godtagbart brandskydd.
- Säkerställ korrekt brandskyddsnivå genom nödvändiga kontroller och underhåll av till exempel brand- och utrymningslarm, vägledande markeringar, brandavskiljningar, ventilation vid brand, släckutrustning och lagring av brännbart material. Bedöm även påverkan från brandskydd utanför lokalen och åtgärda svagheter. Dokumentera kontrollerna.
- Begränsa antal personer i lokalen enligt dimensionering. Sätt upp anslag och utrymningsplaner och säkerställ att eventuell befintlig plan är uppdaterad, synlig och känd av personalen.
- Utse en återsamlingsplats och synkronisera information med utrymningsplan och skyltning.
- Placera släckutrustning (handbrandsläckare, brandfiltar) lättillgängligt och tydligt markerat, och säkerställ att personalen kan använda den.
- Ta fram och anslå rutiner för brand, olycka och utrymningslarm, inklusive samverkan med kommunens organisation. Planera särskilt för utrymning av barn, äldre och personer med funktionsnedsättning.
- Utse en utrymningsledare som leder utrymningen och samverkar med räddningstjänsten.
- Håll utrymningsvägar fria, lätt öppningsbara och tydligt markerade.
- Säkerställ att all personal genomgått grundläggande brandskyddsutbildning.
- Informera vid behov besökare om utrymningsvägar, rutiner och återsamlingsplats.

5.4 Ventilation

Vid en trygghetspunkt där många människor vistas under längre tid, är ventilation avgörande för att säkerställa en trygg och hälsosam miljö. Dålig luftcirkulation kan snabbt försämrade luftkvaliteten, vilket ökar risken för obehag och spridning av luftburna sjukdomar

5.4.1 Checklista ventilation

- Kontrollera att ventilationssystemet fungerar innan trygghetspunkten tas i bruk.
- Säkerställ att antalet personer som lokalen är dimensionerad för följs, då ventilationen är anpassad efter det antalet. Antalen framgår till exempel av brandskyddsdokumentationen eller andra handlingar från när byggnaden byggdes eller ändrades.
- Ta kontakt med driftpersonal för diskussion om det finns behov och möjlighet att ändra i styrningen av ventilationen, exempelvis ändrade drifttider och forcering av flöden.
- Undvik att blockera tillufts- eller frånluftsventiler med möbler, gardiner eller utrustning.
- Om mekanisk ventilation saknas, öppna fönster eller dörrar regelbundet för att skapa korsdrag. Se dock till att brandskyddet inte påverkas negativt. Undvik exempelvis att ställa upp dörrar eller fönster i brandcellsgräns.
- Informera personal om vikten av luftkvalitet.
- Undvik att använda stearinljus, spritkök eller andra källor som kan förorena luften.
- Kontrollera att eventuella brandgasventilationer inte är blockerade, särskilt i större hallar.

Kapitel 6

Dricksvatten

6. Dricksvatten

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och varken människor eller samhället klarar sig utan dricksvatten någon längre stund. Möjligheten att hämta dricksvatten samt information om andra platser med tillgång till dricksvatten behöver finnas på en trygghetspunkt.

Genom att ha utrustning för att koka vatten är trygghetspunkten också förberedd för att tillhandahålla dricksvatten om en kokningsrekommendation är utfärdad. Om det är ett avbrott i dricksvattenförsörjningen eller om vattnet är otjänligt genom exempelvis kemisk påverkan så behöver nödvattenförsörjning etableras på trygghetspunkten.

Om trygghetspunkten etableras i en befintlig byggnad är oftast dricksvattenförsörjningen tryggad genom att byggnaden är ansluten till det kommunala ledningsnätet, men man behöver förbereda för alternativa lösningar.

Det är viktigt att informera om ifall människor ska ta med egna kärl, till exempel vattendunkar, för att hämta vatten i, eller om det finns vattenpåsar som delas ut på trygghetspunkten.

6.1 Hur mycket dricksvatten behövs?

I Sverige använder varje invånare till vardags cirka 140 liter vatten per dag, varav tio liter till dryck och matlagning. Vid situationer då trygghetspunkten är öppen och människor hämtar dricksvatten behöver användningen minska rejält, till några enstaka liter per person. Det hämtade dricksvattnet ska endast användas för det allra viktigaste: dryck, mat och grundläggande hygien.

Uppskattat dricksvattenbehov för en frisk person

- De första dygnen: 3–5 liter per dygn
- Efter några dygn: 10–15 liter per dygn

Åtgången av dricksvatten vid en trygghetspunkt påverkas av om människor har vatten hemma. Att ha dricksvatten hemma är en viktig del av hemberedskapen för alla invånare i Sverige. Om fler i samhället har dricksvatten hemma som kan användas vid störning i dricksvattenförsörjningen minskar behovet och därmed trycket på kommunen att snabbt ordna nödvattenförsörjning.

6.2 Nödvatten

Om trygghetspunkten inte är ansluten till ett ledningsnät, eller om dricksvattnet är otjänligt, behöver trygghetspunkten försörjas med nödvatten. Nödvatten är dricksvatten som tillhandahålls på annat sätt än genom det ordinarie ledningsnätet, till exempel via nödvattentankar.

Om nödvattentankar ställs upp är det viktigt att de placeras på ett sätt som möjliggör utplacering, montering och påfyllning av tankar, t ex nära en väg där en lastbil kan komma fram och där påfyllning kan ske via en slang. Det finns många olika lösningar för nödvattenförsörjning så planering, utrustning, logistik och förutsättningar varierar mellan kommuner.

Använd endast tankar som är avsedda för dricksvatten vid transport och hantering av nödvatten. Tankar som normalt används för andra ändamål (till exempel räddningstjänstens tankbilar) har svårt att uppfylla kraven på renlighet.

Det är viktigt att hålla nödvattentankar under uppsikt. Dels för att säkerställa att hygienrutiner kan följas och dels för att minska risken för sabotage eller annan påverkan på dricksvattnet. Det ska finnas information tillgänglig både för personal och besökare om hur dricksvatten hanteras på ett säkert sätt. Personal vid trygghetspunkten kan också hålla uppsikt över om dricksvattnet är på väg att ta slut och svara på frågor. Om nödvattentanken ska stå obevakad utomhus kan ofta kranen tas bort eller låsas.

6.2.1 Trycksättning av byggnader

Det finns också möjlighet att förse en byggnad med dricksvatten om den är förberedd för trycksättning via en särskild inkopplingspunkt. Då kan en nödvattentank med tillhörande pumputrustning kopplas in och trycka in vattnet i byggnadens ledningar och vattenkranarna kan användas som vanligt. Att förbereda byggnader som ska användas som trygghetspunkter med inkopplingspunkter är god beredskap.

6.2.2 Egen brunn

Om trygghetspunkten har en egen brunn kan det vara ett sätt att trygga dricksvattenförsörjningen även när den kommunala dricksvattenförsörjningen är ansträngd eller utslagen. Att se över möjligheterna till dricksvattenförsörjning av trygghetspunkten redan i den initiala planeringen av var och hur trygghetspunkter ska etableras underlättar arbetet.

6.2.3 Förpackat vatten

Det kan ta flera dygn innan nödvattenförsörjning kommer igång. För att säkerställa direkt tillgång till dricksvatten kan trygghetspunkter försees med ett lager av förpackat dricksvatten för utdelning. Vid tillfälliga trygghetspunkter kanske förpackat dricksvatten är det enda dricksvattnet som finns att tillgå.

6.3 Nationella förstärkningsresurser – VAKA

Den nationella vattenkatastrofgruppen, VAKA, som leds av Livsmedelsverket, ger råd och stöd vid dricksvattenrelaterade kriser och kan i en akut situation ge råd om hur dricksvatten ska kunna erbjudas via trygghetspunkter och på andra sätt inom kommunen.

Genom VAKA kan kommunen låna utrustning för nödvattenförsörjning från de nationella förstärkningsresurser som Livsmedelsverket har. Observera att en kommun aldrig kan räkna med att låna utrustning från VAKA utan den är ett komplement till egen utrustning och förmåga. Utrustningen finns på flera platser i landet. Nödvattenutrustningen är anpassad både för vinter- och sommarförhållanden och levereras med all kringutrustning som behövs. Vid lån av nödvattenutrustning ska en uppskattning göras av hur många personer som behöver nödvatten. Det är gratis att låna VAKA:s nödvattenutrustning, kommunen står för transport och för att ersätta förbrukningsmaterial.

Om VAKA:s utrustning ska användas vid en trygghetspunkt är det kommunen som har ansvar för att hämta utrustningen, fylla tankarna med vatten och placera ut dem samt lämna tillbaka dem återställda.

Tänk på att det ofta är bättre att ringa i ett tidigt skede av en kris än i ett senare läge.

6.4 Dricksvatten till kaffe, te och nyponsoppa

Trygghetspunkterna bör kunna erbjuda varm dryck såsom kaffe, te och nyponsoppa, med tillbehör (till exempel UHT-behandlad mjölk eller havredryck, socker/söttningsmedel) samt något enklare tilltugg, exempelvis kex. Därtill behöver det finnas varmt vatten till medhavd välling och frystorkad mat.

Dricksvatten är det kalla vatten som kommer via kranen. Varmtempererat vatten räknas inte som livsmedel och genomgår därför inte samma noggranna kontroller. Det är enbart dricksvatten som värms upp som ska användas för att ordna välling, nyponsoppa eller dylikt.

6.5 Kvalitetskrav på dricksvatten

För att vara säker på att dricksvattnet håller en bra kvalitet finns det regler som den som producerar eller tillhandahåller dricksvattnet måste följa. Det finns bland annat krav på hur dricksvattnet bereds och gränsvärden för vissa mikroorganismer, kemiska samt radioaktiva ämnen i dricksvatten. Reglerna om dricksvatten finns i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2022:12) om dricksvatten. Dricksvattenföreskrifterna gäller även om dricksvattnet distribueras som nödvatten. Samma krav på kontroll och kvalitet gäller för nödvatten.

6.6 Checklista dricksvatten

- Trygghetspunkten bör planeras med hög tillgänglighet så att alla människor kan hämta dricksvatten. Informera om ifall människor ska ta med egna kärl att hämta vatten i eller om det finns på trygghetspunkten.
- Planera gärna i första hand för att använda lokaler som är anslutna till det kommunala dricksvattnet till trygghetspunkter, eller lokaler med egen brunn.
- Kommunens nödvattensplan bör innehålla hur trygghetspunkterna ska försörjas med dricksvatten.
- Planera trygghetspunkten så nödvattentankar kan placeras ut och även fyllas på – ofta används en större tankbil.
- Förbered trygghetspunkterna så att ledningsnätet kan trycksättas med nödvatten.
- Om det kommunala dricksvattnet fungerar, men en kokningsrekommendation är utfärdad kan det vara bra att trygghetspunkten är utrustad för att kunna koka vattnet.
- Förpackat dricksvatten kan behövas innan en nödvattenförsörjning kommit igång, en process som kan ta flera dygn.
- Det är viktigt att det finns information tillgänglig både för personal och besökare om hur dricksvatten hanteras på ett säkert sätt. Rena kärl, flaskor och dunkar ska användas för att hämta dricksvatten.

6.7 Mer information

- Handbok för krisberedskap och civilt försvar för dricksvatten på Livsmedelsverkets webbplats: [Handbok i krisberedskap och civilt försvar för dricksvatten](#).
- Guide för nödvattenplanering. Information om nödvattenplanering och nödvattenförsörjning samt en metodbeskrivning med tillhörande exempel finns i Guide för planering av nödvattenförsörjning på Livsmedelsverkets webbplats: [Nödvattenplanering](#).
- Kokning av dricksvatten: [När du måste koka dricksvattnet](#).

Kapitel 7

El och värme

7. El och värme

En trygg energiförsörjning är avgörande för att trygghetspunkterna ska fungera när de behövs som mest. Utan tillgång till el och värme blir verksamheten snabbt svår eller omöjlig att upprätthålla.

Vilken service ska erbjudas på trygghetspunkten och för hur många?
Exempel på funktioner som kan behöva strömförsörjas är:

- matlagning, disk, kyl och frys,
- värmeförsörjning och cirkulationspumpar,
- brand- och utrymninglarm, sprinkler, ventilationssystemets funktion vid brand och viss brandgasventilation,
- laddning av småelektronik,
- belysning,
- vattenleverans,
- sanitet,
- passagesystem och dörrautomatik,
- ventilation,
- kommunikation.

Det kan vara stora skillnader i hur energikrävande olika funktioner eller apparatur är – att kunna ladda mobiler och ha ledslingor som belysning kräver liten effekt jämfört med att värma upp en stor byggnad.

Under kalla årstider blir lokaler snabbt obrukbara utan fungerande värme. Byggnader kyls ner olika snabbt beroende på konstruktion, isolering och geografiska förutsättningar. Om uppvärmningen faller bort på grund av strömbrott eller störningar i fjärrvärmens måste alternativa lösningar finnas tillgängliga.

Kapitlet bygger till stor del på rapporten *Energiberedskap i storkök – måltidsverksamhet vid elavbrott och vattenavbrott* som är framtagen inom nätverket Relivs och finansierat av Energimyndigheten.

7.1 Utgå från lokala förutsättningar i planeringen

Planeringen för trygghetspunkternas energiförsörjning bör alltid utgå från lokala förhållanden. Ett bra stöd i arbetet är kommunens risk- och sårbarhetsanalys samt energiplan enligt lagen om kommunal energiplanering. Planeringen för trygghetspunkternas energiförsörjning kan påverkas av andra insatser i kommunens energiberedskap. Till exempel kan batteribackup för mindre men kritiska funktioner frigöra resurser som i stället kan användas för trygghetspunkterna.

Oavsett vilken händelse som inträffar är det viktigt att komma ihåg att en trygghetspunkt aktiveras när samhället utsätts för svåra påfrestningar. Det betyder att man inte kan räkna med samma standard och bekvämligheter som i vardagen, och att stödet som erbjuds inte alltid kommer att räcka till alla på en gång. Förväntningarna behöver därför vara realistiska, både hos planerare och hos allmänheten.

Planeringen kräver samarbete mellan flera kompetenser inom fastighet, energi, beredskap, måltid, brandskydd och upphandling. För vissa åtgärder är det nödvändigt att man även involverar lokala elnätbolag och fjärrvärmeleverantör.

Det är viktigt att undvika att fastna i perfektion. Ett alltför detaljerat och långdraget planeringsarbete kan försena åtgärder. Lägg istället fokus på de åtgärder som är mest avgörande för verksamheten. Bygg samtidigt en långsiktig plan för att stegvis öka robustheten.

7.2 Behovsanalys

Behovsanalysen utgör grunden för fortsatta beslut kring energiförsörjningen. Den avgör vilka funktioner som är kritiska, hur mycket energi som krävs och vilken kapacitet som behövs. Det handlar om att gå igenom varje tilltänkt trygghetspunkts förutsättningar och behov – oavsett om det är en byggnad eller en mobil lösning.

Behovsanalys för reservkraft

Ta reda på trygghetspunkternas energi- och effektbehov för att bedöma behovet av reservkraft.

- **Energiförbrukning över tid** är nödvändig för att beräkna bränslebehovet.
- **Toppeffekt** visar den högsta belastningen och kan användas för att dimensionera reservkraft.
- **Kritiska funktioner** måste kartläggas, till exempel värme, belysning, kommunikation, vatten, sanitet och säkerhetssystem.

Många elbolag redovisar både energiförbrukning och toppeffekt på fakturor och digitala tjänster, vilket underlättar analysen.

Behovsanalysen kan också synliggöra var det finns flexibilitet. Vissa system kan försörjas av solceller, batteribackup eller mindre reservlösningar. Genom att frigöra reservkraft till de mest kritiska funktionerna kan resurserna användas mer effektivt.

Fundera över när och hur reservkraften ska användas. Prioritera driftssäkerhet, kostnadseffektivitet och möjlighet till kontinuerligt underhåll med lokalt tillgängliga resurser. Om trygghetspunkten ska vara i drift dygnet runt så ska reservkraften dimensioneras för detta.

7.3 Åtgärder för ökad robusthet

Vilka robustgörande åtgärder som kan vidtas på trygghetspunkterna skiljer sig åt beroende på exempelvis byggnadsår, ägandeformer, geografisk placering, klimatskal och uppvärmningsform. Säkerställ att åtgärderna fungerar ihop med byggnadernas ventilation, brandskydd och byggnadens övriga tekniska system. Vid större ingrepp är det klokt att i förväg säkerställa att ritningar och dokumentation över fastigheten är uppdaterade och stämmer överens med verkligheten.

När behovsanalysen är klar blir det tydligt vilka åtgärder som krävs. Dessa kan variera från stora tekniska investeringar till små och praktiska inköp.

- **Större investeringar** kan omfatta reservkraftaggregat, sektionering av byggnadens elnät för att bättre kunna prioritera funktioner eller montera extra cirkulationspumpar för fjärrvärme som kan drivas av reservkraft. Sådana åtgärder kräver resurser, lång planering, har lång leveranstid, och ofta upphandling.
- **Mindre åtgärder** kan vara enkla men viktiga, till exempel att förse trygghetspunkten med filter, ficklampor, powerbanks och portabla värmekällor. Dessa är billiga och kan användas omedelbart när behov uppstår.

Byggnadens konstruktion har stor betydelse. Byggnader med bristfällig isolering kyls snabbt ned och kräver mer energi. Byggnader med välisolerade klimatskal och energieffektiva system har större uthållighet. Att integrera robusthet redan vid nybyggnation är oftast mer kostnadseffektivt än att försöka förstärka befintliga byggnader i efterhand, men det betyder inte att äldre byggnader ska förbises. Även enklare åtgärder kan göra stor skillnad.

7.4 Reservkraft

Reservkraft är nästan alltid en nödvändig del av trygghetspunkternas energiförsörjning. Här finns många aspekter att ta hänsyn till:

- Strategisk prioritering av samhällsviktiga objekt
- Tillgång till rätt typ av aggregat utifrån behov (mobila/stationära/hybrida)
- Möjligheter till inkoppling och drift
- Bränsleförsörjning och logistik
- Service, testning och övning

Börja med att bestämma vad som är acceptabel uppstartstid. Om trygghetspunkten behöver bli strömförsörjd snabbt så kan det tala för stationära lösningar då det kan ta viss tid att få en mobil lösning på plats.

7.4.1 Olika typer av reservkraft

- **Stationära aggregat** är fasta installationer som kan starta snabbt. De är driftsäkra men kräver löpande underhåll på plats.
- **Mobila aggregat** är flexibla och kan användas på olika platser, men de kräver lagring, transport, utbildad personal och fungerande inkopplingspunkter. Mobila aggregat kräver ofta mer service, underhåll och testkörning än stationära. Mobila aggregat ställer också högre krav på behörig personal gällande inkoppling av mobila aggregat till inkopplingspunkten och transport av aggregatet.
- **Hybrida system** kombinerar reservkraftaggregat med batterilager. De kan jämna ut belastningen, minska bränsleförbrukningen och ge en stabilare drift.

7.4.2 Dimensionering och drift

Reservkraften kan dimensioneras utifrån olika driftscenarier:

1. **Miniminivå** – Reservkraften dimensioneras för att upprätta ett minimum av funktioner och lägre förbrukning än i vardagen.
2. **Normalnivå** – Reservkraften dimensioneras för ordinarie förbrukning.
3. **Förhöjd nivå** – Reservkraften dimensioneras för ordinarie förbrukning samt ökade behov som uppstår under samhällsstörningar, exempelvis fler människor i byggnaden.

För att dimensioneringen ska bli korrekt är det bäst att utgå från uppmätt toppeffekt. Att dimensionera utifrån servisstorlek eller summan av apparaters märkdata kan ge en felaktig bild. Förutom toppeffekt beror dimensioneringen också på vilka funktioner och delar i byggnaden som ska strömförsörjas samt vilka öppettider trygghetspunkter ska ha.

Reservkraftaggregat fungerar bäst när de belastas tillräckligt. För låg last kan leda till igensotning och driftstörningar. Ibland kan två mindre aggregat vara mer användbara än ett stort, eftersom de kan kopplas samman vid högt effektbehov eller var för sig vid låg belastning.

7.4.3 Inkoppling och elnät

För att kunna använda reservkraft krävs inkopplingspunkter. De kan placeras i byggnaden (till exempel i elcentralen) eller utomhus i markskåp. Standardiserade inkopplingspunkter gör det möjligt att använda samma aggregat i flera byggnader, vilket förenklar arbetet för personalen.

Äldre byggnader har ofta ställverk som är svåra och kostsamma att sektionera. Därför strömsätts ofta hela byggnaden. Detta måste beaktas i planeringen.

7.4.4 Bränsle och bränslelogistik

Dieseldrivna aggregat är vanligast i mindre och medelstora anläggningar, men även gas- och bensindrivna förekommer. Drivmedlet lagras i tankar som oftast räcker från några timmar upp till något dygn, beroende på volym och last. Därför måste påfyllning planeras i förväg.

Vanliga bränslen som används:

- **Diesel MK1 B0** är det billigaste alternativet. Undvik inblandning med RME (rapsmetylester) eftersom det kan ge alg tillväxt, vilket riskerar att sätta igen aggregatet samt kortar ner tiden för lagerhållning.
- **HVO-100** är förnybart och framställs av vegetabiliska oljor, fetter och avfallsprodukter. Det har något lägre energiinnehåll och är dyrare än diesel men bättre för miljön.
- **Ecopar** är ett syntetiskt bränsle utan fossilt ursprung, dyrare men renare ur utsläppssynpunkt.

Stora volymer bränsle behövs. Ett 100 kVA-aggregat kan förbruka 25 liter per timme, medan ett 500 kVA-aggregat kan kräva omkring 100 liter per timme. Verkningsgraden är låg och mindre än hälften av bränslets energi blir el, resten blir spillvärme.

Många moderna mobila aggregat över 45 kVA måste dessutom använda AdBlue för att uppfylla utsläppskraven. AdBlue har begränsad hållbarhet (12–18 månader), riskerar att frysa vid kyla och är helt nödvändigt för att motorn ska starta. Detta behöver man ta hänsyn till i planeringen.

7.4.5 Buller och miljöpåverkans

Aggregat orsakar höga ljudnivåer. Även om reservkraft i huvudsak används vid strömavbrott måste provkörning ske regelbundet, vilket kan skapa återkommande bullerstörningar. Det är därför viktigt att placering och avskärmning planeras noga.

7.5 Alternativa värmelösningar

När värmen försvinner vintertid blir byggnader snabbt obrukbara. Därför är det nödvändigt att planera för alternativa värmelösningar. Tänk på att om det är elberoende lösningar så behöver elbehovet tas med i reservkraftplaneringen.

- **Mindre lösningar:** portabla värmefläktar, kaminer och gasolkanoner kan snabbt ge värme i ett rum.
- **Större lösningar:** stationära eller mobila oljepannor, samt elpannor som drivs med reservkraft, kan försörja hela byggnaden.
- **Lokala lösningar:** i vissa fall kan spillvärme från en närliggande anläggning utnyttjas.

7.5.1 Fjärrvärme och cirkulationspumpar

Vid strömvabrott slutar fjärrvärmens pumpar att fungera, vilket gör att värmen inte längre cirkulerar. En lösning kan vara att installera en extra cirkulationspump på primärsidan av systemet. Den kan drivas av reservkraft och möjliggör fortsatt värme i några dygn. Även byggnadens egna pumpar på sekundärsidan måste då försörjas med el.

Själv-cirkulation kan i vissa fall bidra till att sprida värme, men moderna byggnader är oftast inte konstruerade för detta.

7.6 Drift, underhåll och säkerhet

För att trygghetpunkten reservkraft ska fungera i praktiken behövs en genomtänkt drift- och underhållsplan.

- **Underhållsplan:** Skapa en underhållsplan för provdrift, service och reservdelslager. För fast installerad reservkraft krävs löpande underhåll på den berörda platsen. Underhåll krävs även för mobila men inte nödvändigtvis på platsen.
- **Förvaring:** Identifiera och förbered ytor för förvaring av mobila aggregat och bränsle skyddat, gärna under tak och med bevakning.
- **Bränslelogistik:** Planera bränslelogistik och lager utifrån valt bränsle, och samordna med samhällets övriga bränsleberedskap. Erfarenheter visar att avsaknaden av avtal för bränsleförsörjning och AdBlue har lett till problem med bränslepåfyllning och därmed störningar i reservkraft-aggregatens funktion. Korrekt hantering, transport och förvaring av bränslen kräver omfattande förberedelser och planering som bäst förbereds av aktörer med erfarenhet av att hantera bränslen i vardagen.
- **Utbildning:** Utbilda personal och skapa rutiner för drift, underhåll och aktivering vid kris och höjd beredskap.
- **Säkerhet:** Vidta åtgärder för att minimera risker för skadegörelse och stöld av utrustning och bränsle.
- **Driftmiljö:** Se till att bullerfrågan hanteras. Reservkraftaggregat kan låta mycket.

7.7 Uppföljning och utveckling

Efter att åtgärderna är genomförda behöver ni följa upp och utvärdera: Har de gett önskad effekt? Vad kan förbättras? Dokumentera lärdomarna och använd dem för att justera och utveckla planerna framåt.

Säkerställ att det finns en långsiktig plan, inklusive övning av förmågor, som är förankrad i organisationen och som bygger upp kommunens förmåga över tid. Ett systematiskt och kontinuerligt förbättringsarbete är nyckeln till ökad robusthet.

7.8 Checklista el och värme

- Planera och analysera för att bland annat ta reda på vilken effekt reservkraften behöver ha.
- Öka robustheten för el och värme med större investeringar som reservaggregat och mindre åtgärder som ficklampor, powerbanks och filter.
- Planera för drift, underhåll och säkerhet samt övning.
- Följ upp och utvärdera för att justera och utveckla planerna framåt.

7.9 Mer information

- MSB (2015) *Vägledning för hantering av reservkraftsprocessen*. Vägledningen går igenom stegen som krävs för att reservkraftsprocessen ska fungera: behovsanalys, projektering, anskaffning och underhåll.
- Energimyndigheten (2024) *Drivmedelsbehov, Energimyndighetens vägledning för kartläggning av drivmedelsbehov för samhällsviktig verksamhet*.
- Relivs (2025) *Energiberedskap i storkök – måltidsverksamhet vid elavbrott och vattenavbrott*.

Kapitel 8

Hygien och sanitet

8. Hygien och sanitet

Trygghetspunkten ska erbjuda tillgång till toalett. Hygien och sanitet kan därför bli utmanande när många människor vistas på en trygghetspunkt där resurser är begränsade. Brist på vatten eller energi förvärrar situationen ytterligare och ställer högre krav på planering och anpassning.

Vattenförsörjningen är en grundläggande förutsättning för god hygien. Den behövs för handtvätt, toalettanvändning och för att skapa en säker miljö för både besökare och personal. För att minska smittspridning är det avgörande att det finns möjlighet att tvätta händerna eller, vid behov, använda desinfektionsmedel eller våtservetter.

Placeringen av toaletter behöver ske med omsorg: de bör ligga avskilt från områden där dricksvatten hämtas för att minimera risken för förorening. Vid strömavbrott kan elektriska sanitetssystem som pumpar och spoltoaletter sluta fungera, vilket gör det nödvändigt att ha reservlösningar, till exempel mobila toaletter. Elbrist kan även påverka belysningen i sanitetsutrymmen, vilket skapar både hygien- och säkerhetsproblem. Mörka toaletter gör det inte bara svårt att hålla rent utan ökar även risken för olyckor och skador. Därför är det viktigt med läsbara utrymmen och alternativ belysning, exempelvis batteridrivna lampor.

Dålig ventilation kan leda till högre luftfuktighet och att dålig lukt samlas i sanitetsutrymmena. Detta blir värre om det inte finns fungerande el för att driva ventilationssystemen.

8.1 Avfallshantering

Vid en trygghetspunkt är fungerande avfallshantering viktigt för att upprätthålla ordning, hygien och trygghet för dem som vistas där. Toalettpapper, hygienartiklar och annat avfall måste hanteras på ett säkert sätt för att förhindra både förorening och spridning av sjukdomar eller dålig lukt. Kommunen ansvarar för att avfall samlas in och sorteras på ett säkert och miljömässigt korrekt sätt, även under störningar i ordinarie samhällsfunktioner. Det innebär att tydliga rutiner ska finnas för insamling, separering av brännbart, organiskt och farligt avfall samt för temporär lagring vid behov. Utrustning som avfallsbehållare, sopsäckar och skyddsutrustning bör finnas i tillräcklig omfattning, och personalen ska vara utbildad i både hygienkrav och hantering av potentiellt smittförande material. Samverkan med teknisk förvaltning och eventuella entreprenörer är central för att säkerställa att avfallet transporteras bort kontinuerligt, även om ordinarie sophämtning inte fungerar.

8.2 Checklista hygien och sanitet

- Säkerställ tillgång till låsbara toaletter.
- Placera toaletter avskilt från områden där dricksvatten hämtas.
- Se till att alla kan komma in på toaletten, inte minst rullstolsburna.
- Se till att alla kan nå handfat, tvål eller våtservetter. Ha reservlösningar för toalettbesök vid strömbrott (till exempel mobila toaletter).
- Ordna alternativ belysning i sanitetsutrymmen (batteridrivna lampor, ficklampor).
- Ordna alternativ för handhygien om vatten saknas (desinfektionsmedel, våtservetter).
- Ha tillräckliga mängder av hygienartiklar (tvål, desinfektionsmedel, toalettpapper samt blöjor och mensskydd).
- Upprätta rutiner för insamling, sortering av avfall (brännbart, organiskt, farligt avfall) och borttransport även vid störningar i sophämtningen.
- Se till att avfallsbehållare, sopsäckar och skyddsutrustning finns i tillräcklig omfattning.

Kapitel 9

Personalförsörjning

9. Personalförsörjning

För att trygghetspunkten ska fungera krävs det att den är bemannad med utbildad och övad personal. Det kan vara kommunens egen personal, frivilliga från frivilliga försvarsorganisationer (FFO), från andra delar av civilsamhället eller en kombination av grupperna.

Personalbemanningen bör hanteras på olika sätt beroende på om det är en kris eller höjd beredskap, eftersom lagstiftning och kollektivavtal skiljer sig åt.

Kommunen behöver i sin planering säkerställa att personal finns för att hålla trygghetspunkten öppen för att ge stöd under en längre tid oavsett tid på dygnet. Det behöver finnas en förberedd organisation som kan aktiveras med kort varsel och som kan anpassas efter vilken service som ska erbjudas på trygghetspunkten.

Om det finns behov av att ha flera trygghetspunkter i kommunen öppna samtidigt behöver personalförsörjningen vara anpassad för det. Det bör även finnas en prioriteringsordning utifrån personalresurser mellan olika trygghetspunkter.

Kommunen behöver ha en plan för utbildning och övning av de personer som ska bemanna trygghetspunkten. Utbildning och övning bör ske regelbundet och kan med fördel ingå som en del i kommunens utbildnings- och övningsplan inom krisberedskap och civilt försvar.

Det behöver finnas rutiner för hur trygghetspunkten ska avvecklas efter avslutad kris. I samband med avveckling bör även utvärdering ske för att omhänderta erfarenheter och lärdomar som sedan kan leda till åtgärder. Exempel på åtgärder kan vara att revidera rutiner, checklistor med mera. Beroende på händelsen kan personalen som bemannat trygghetspunkten också ha behov av avlastande samtal.

9.1 Analysera personalbehov

En grundförutsättning för att kunna bemanna trygghetspunkten är att veta hur personalbehovet ser ut. Behovet styrs av trygghetspunktens storlek, vilken service som trygghetspunkten ska erbjuda och en uppfattning om vilka som kan komma att uppsöka trygghetspunkten.

Vilka händelser skulle föranleda behov av aktivering av trygghetspunkter i kommunen? Använd kommunens risk- och sårbarhetsanalys och räddningstjänstens riskanalys över olyckor som inträffar i kommunen och som kan leda till räddningsinsats som utgångspunkt och fundera över vilka händelser det främst handlar om.

Vad besökaren på en trygghetspunkt har behov av skiljer sig åt beroende på händelsen. Olika behov ställer olika krav på hur många som behöver bemanna trygghetspunkten och vilken kompetens de behöver ha. I något fall kan behovet till exempel enbart vara att kunna larma 112 eller erbjuda vatten medan det i ett annat fall kan vara att vistas på trygghetspunkten en längre stund för social gemenskap, värme och information. Besökarnas behov styr på så vis vilka funktioner som behöver finnas på trygghetspunkten vilket i sin tur påverkar antal personer som behövs för att bemanna trygghetspunkten.

9.1.1 Trygghetspunktens storlek, utformning och geografisk placering

Hur många som krävs för att bemanna en trygghetspunkt beror också på lokalens storlek, utformning och geografiska placering.

I en mindre lokal med god överblick krävs det generellt färre personer för att hålla ordning och ge nödvändig service än på en trygghetspunkt som är större till ytan, består av flera olika rum och erbjuder en bredare service.

En trygghetspunkt som ligger nära annan kommunal service kan också kräva färre resurser än trygghetspunkter på landsbygden eftersom behovet av transport av varor och resurser till och från trygghetspunkten minskar.

Genom att ta reda på mer om de som bor inom trygghetspunktens upptagningsområde går det få en bättre bild av vilken bemanning som krävs. Exempelvis om det behövs tolkar. Ni kan också få kunskap om det finns personer från området som kan vara lämpliga att rekrytera till att bemanna trygghetspunkten.

9.2 Inventera bemanningsresurser

Bemanningen av en trygghetspunkt kan lösas på olika sätt beroende på vilka bemanningsresurser som finns att tillgå i en kommun och vilka resurser som kan tillskapas. Det finns kommuner som valt att lösa sin bemanning enbart med personal som är anställd i den kommunala organisationen, men också de som helt använder sig av frivilliga förstärkningsresurser från FFO. Flera kommuner väljer dock att ha en blandning av anställd personal och frivilliga förstärkningsresurser där den egna personalen ansvarar för uppstart och samordning medan de frivilliga förstärkningsresurserna från FFO utgör ett viktigt tillskott till grundbemanning och specialkompetens. Inventera först de egna resurserna och undersök därefter vilka andra resurser som finns i samhället.

Kommunen behöver säkerställa att de personer som ska bemanna trygghetspunkten är tillgängliga vid höjd beredskap och inte har en annan krigsplacering. Tillgängligheten kan kontrolleras genom en så kallad disponibilitetskontroll hos Plikt- och provningsverket.

9.3 Skapa en grundorganisation

Utifrån den service som trygghetspunkten ska kunna ge, behovsanalysen och val av bemanning kan kommunen skapa en grundorganisation och bemanna den. I bemanningsplanen beskrivs de roller och ansvar som behövs på trygghetspunkten, eventuella krav på formell kompetens samt hur bemanningen av de olika rollerna ska ske. Tänk på att det är viktigt att redan i planeringen säkerställa att det finns både kompetens och tillräckliga bemanningsresurser för att möta olika gruppers behov av stöd.

Varje kommun behöver själv bestämma sin grundorganisation för trygghetspunkterna, men nedan ges exempel på en minimnivå av bemanning.

Exempel på grundorganisation:

- Platsansvarig som leder arbetet på trygghetspunkten och ansvarar för samverkan med kommunens krisledning, behov av ytterligare förstärkningsresurser samt att jämställdhets- och rättighetsperspektiv beaktas med mera.
- Platsvärdar som tar emot besökare, förmedlar information, hjälper till med enklare förtäring, första hjälpen med mera.

Utöver detta behöver det finnas personer som hanterar:

- Samband dvs. säkerställer fungerande telefoni, internet, radiokommunikation med mera.
- Lokalvård
- Fastighets drift dvs. säkerställer att det finns värme, el/reservkraft, vatten med mera.
- Ordning och säkerhet

Dessa personer kan, men behöver inte, finnas på plats på trygghetspunkten hela tiden och kan utgöra ett stöd för platsansvarig och platsvärd och även arbeta mot flera trygghetspunkter.

Beroende på händelse kan organisationen behöva utökas med såväl fler personer inom varje roll samt ytterligare roller och kompetenser. Det är också viktigt att tänka på att organisationen ska vara hållbar över tid.

9.4 Rekrytera och teckna avtal

9.4.1 Hur många personer behövs för att bemanna trygghetspunkten?

Frågan är svår och något exakt svar finns inte. Som utgångspunkt kan kommunen beräkna hur många personer som behövs för att hålla en trygghetspunkt öppen dygnet runt i fem dagar.

Trygghetspunkten har en grundbemanning med en platsansvarig och två platsvärdar. Hur många personer som behövs för att bemanna trygghetspunkten beror på hur den ska hålla öppet.

Tabell 1. Beräkna bemanning

Öppettid	Platsansvarig	Trygghetsvärd	Rekryteringsbehov
7–17	1	2	3
7–22	1+1	2+2	6
0–24	1+1	2+2+2*	8

*varav 1 är tillika platsansvarig under natten.

Viktigt att tänka på när man räknar på rekryteringsbehov är att hänsyn måste tas till regler för dygns- och veckovila så att personalen får återhämtning. Vid längre drift behöver även semester ingå. Kontinuerlig verksamhet har ofta ett behov av vikarier om 5–10 procent av personalstyrkan. Detta för att täcka upp för exempelvis sjukskrivningar och föräldraledighet. Om Krislägesavtalet för kommunal sektor (KLA) aktiveras möjliggörs andra arbetstidsuttag av personalen som kan ändra det bemanningsschema som illustreras i tabellen.

Utöver platsansvarig och trygghetsvärdar kan det behövas personer som stöttar trygghetspunkten delar av tiden då den är öppen med att till exempel säkerställa att det finns värme, dricksvatten, el, kommunikationsmöjligheter (mobiltelefoni, internet) och service som lokalvård och leverans av förnödenheter. Dessa resurser behöver läggas till ovanstående beräkning.

Samarbeta och ta hjälp av de som arbetar med bemanningsplanering i kommunen för att räkna på rekryteringsbehov.

9.4.2 Rekrytering av egen personal

Om kommunen beslutat att använda egen personal för att bemanna trygghetspunkten behöver en plan för hur omfördelningen är tänkt att gå till tas fram. Detta för att säkerställa att inte personal inom samhällsviktig verksamhet tas i anspråk.

Som ett första steg kan kommunen inventera vilka kompetenser som finns och som matchar de roller som behöver finnas på trygghetspunkten. Det kan också vara klokt att titta på om det finns personal som arbetar i det område där trygghetspunkten ligger och som har etablerade kontakter och ett förtroende bland de boende.

Kommunen kan därefter efterfråga om det finns personal som kan tänka sig att vara en del av bemanningen av en trygghetspunkt och inleda en dialog med såväl medarbetare och chefer som fackliga organisationer.

När kommunen har en plan för hur omfördelning av personal ska genomföras kan det även vara bra att bestämma om den personal som ska bemanna trygghetspunkten ska ingå i kommunens krigsorganisation.

9.4.3 Rekrytering av frivilliga

En möjlighet för att lösa bemanningen av trygghetspunkter är att teckna avtal om tjänstgöring med medlemmar från frivilliga försvarsorganisationer (FFO). Förstärkning från FFO kan öka uthålligheten i organisationen och säkra bemanningen för att klara personalavlösning och flerskiftesarbete. Dessutom kan de frivilliga från FFO tillföra värdefull kompetens som inte finns hos kommunens egen personal samtidigt som de kan bidra med erfarenhet från skarpa krissituationer.

En rekommendation är att i ett tidigt skede inleda en dialog med aktuella FFO om behovet av förstärkningsresurser. Det är bra om kommunen har en tydlig bild av vad de frivilliga ska hjälpa till med och om det efterfrågas någon specifik kompetens.

De kommuner som har en Frivillig resursgrupp (FRG) som består av frivilliga från flera olika FFO, har troligen redan ett etablerat samarbete som kan vara till nytta vid bemanningen av trygghetspunkter. Viktigt är dock att kommunen kommer överens med sin FRG om vad det är för uppgifter som FRG ska göra och om de även ska rekrytera och utbilda de frivilliga från FFO som ska ingå i bemanningen. För de kommuner som inte har en FRG finns möjlighet att få hjälp av Civilförsvarsförbundet att starta en grupp.

För att kunna använda frivilliga från FFO till att bemanna trygghetspunkter behöver kommunen teckna avtal med respektive individ om tjänstgöring. En fördel för kommunen är att FFO redan i rekryteringen av medlemmen har gjort en bedömning av personens lämplighet. En annan fördel är att FFO kan söka uppdragsersättning från staten, så kallade 2:4-medel, för att stödja till exempel en kommun i att utbilda frivilliga förstärkningsresurser som kommunen sedan skriver avtal med.

Andra aktörer i civilsamhället kan också vara intresserade av att hjälpa till med bemanningen av trygghetspunkter. Det kan till exempel handla om föreningar, trossamfund eller organisationer. Det är också vanligt att enskilda spontant anmäler sig för att hjälpa till vid kriser. Viktigt att tänka på är att kommunen har ett ansvar att säkerställa att alla som bemannar en trygghetspunkt är tillgängliga vid kris och krig samt lämpliga och förstår vad uppdraget innebär samt får handledning och utbildning.

9.5 Utbildning och övning

För att trygghetspunkterna ska fungera krävs att de bemannas med utbildad och övad personal. Alla som kan komma att bemanna trygghetspunkter ska utbildas i sin roll, men även ansvariga tjänstepersoner och förtroendevalda kan behöva utbildning i vad en trygghetspunkt är och hur den fungerar. Det är väsentligt både för att säkerställa en hållbar organisation och för att bibehålla förmågan att upprätta trygghetspunkter över tid.

Det är även viktigt att utbilda i rutiner. Exempel på det kan vara hur larmkedjan fungerar, hur driftsättning ska ske, samverkansformer och kommunikation. Personer som bemannar trygghetspunkter bör även få utbildning i psykosocialt omhändertagande och första hjälpen. Det är viktigt att människor som besöker trygghetspunkter blir bemötta på ett jämlikt sätt – alla ska känna sig välkomna. Viktiga rutiner rör också hur säkerhetsincidenter hanteras.

Utbildningen bör kompletteras med regelbundna övningar. Genom att kombinera utbildning och övning skapas bättre förutsättningar för personalen att höja sin kompetens och organisationens förmåga att agera.

9.6 Lagar och regler för fredstida kriser

Nedan följer några av de lagar och kollektivavtal som är bra att känna till.

9.6.1 Arbetstidslagen

När det gäller arbetsrättsliga regler för anställda inom en kommun vid kris och beredskap finns det flera viktiga aspekter att ta hänsyn till.

Grunden är att arbetstidslagen (SFS 1982:673) gäller. Lagen reglerar hur mycket en anställd får arbeta och under vilka förutsättningar övertid kan beordras. Vid kris kan vissa undantag tillämpas, men arbetsgivaren måste säkerställa att arbetstagarnas hälsa inte äventyras. Trots att en kris kan kräva extra arbetsinsatser är det viktigt att de anställda får tillräcklig vila och återhämtning. Detta är avgörande för att undvika utmattning och säkerställa att personalen kan arbeta effektivt under hela krisperioden.

9.6.2 Arbetsmiljölagen

Enligt arbetsmiljölagen (SFS 1977:1160) har arbetsgivaren ansvar för att arbetsmiljön är säker och hälsosam, även under kris. Det innebär att riskbedömningar måste göras och åtgärder vidtas för att minimera riskerna för de anställda.

9.6.3 Kollektivavtal för fredstida kriser

Utöver olika lagar kan det finnas kollektivavtal som innehåller specifika regler om arbetstid, övertid och ersättning vid kris. Det är viktigt att konsultera dessa avtal för att förstå vilka regler som gäller i en krissituation.

Inom kommun och region finns ett särskilt kollektivavtal, krislägesavtal (KLA), som medger en högre veckoarbetstid och nödfallsövertid. För att KLA ska kunna användas krävs dock att en kommun eller region konstaterar att det råder krisläge, samt att styrelserna i SKR och Sobona (kommunala företagens arbetsgivarorganisation) beslutar om aktivering av avtalet.

Med krisläge avses en händelse som innebär allvarliga samhällsstörningar och som medför omfattande eller avgörande påverkan på personalförsörjningen i en kommuns eller regions verksamhet. Läs på skr.se för mer information om avtalet.

9.7 Lagar och kollektivavtal för höjd beredskap och krig

Nedan följer några av de lagar och kollektivavtal som är bra att känna till. Var och en av lagarna och kollektivavtalen har sina särskilda aktiveringsmekanismer för att de ska träda i kraft och börja gälla. De börjar med andra ord inte att gälla per automatik när det råder höjd beredskap.

Arbetsstidsförordningen (SFS 1082:901) ger arbetsgivaren möjlighet att utöka ordinarie arbetstid till högst 60 timmar i veckan, begränsa veckovilan till 24 timmar under varje period om sju dagar när det behövs för att tillgodose totalförsvarets behov samt att mertid och extra mertid inte ska tillämpas under krig, krigsfara och extraordinära förhållanden

Arbetsrättslig beredskapslag (SFS 1987:1262) ersätter delar av andra arbetsrättsliga lagar, till exempel lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS) och lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL). Till exempel innebär ändringen i LAS att en särskild tidsbegränsad anställning för höjd beredskap är möjlig, det vill säga ett avsteg från LAS och regler om särskild visstidsanställning om maximalt 12 månader.

En statlig utredning har kommit med förslag om ändringar av arbetsstidsförordningen. och arbetsrättslig beredskapslag. Förändringar kan därför komma att ske.

Förfarandelagen (SFS 1988:97) gör det möjligt att omplacera personal, det vill säga att låna ut personal, mellan arbetsgivare inom det allmänna. Med det allmänna avses statliga myndigheter, domstolar, kommuner och regioner.

SKR och centrala fackliga parter har tecknat kollektivavtal för krig och beredskapstillstånd, KB-avtalet, som gäller för kommunal sektor. Avtalet gäller berörda frågor oavsett vad som annars följer av centrala eller lokala kollektivavtal eller anställningsavtal.

9.7.1 Lag om totalförsvarsplikt

Alla svenska medborgare och övriga som är bosatta i Sverige är totalförsvarspliktiga från början av det år man fyller 16 till slutet av det år man fyllt 70, enligt lagen om totalförsvarsplikt. Totalförsvarsplikten har tre olika former; värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt.

Allmän tjänsteplikt finns i sin tur i flera former varav en är att det kan komma att fattas ett myndighetsbeslut om att anställda i totalförsvarsviktig verksamhet inte får säga upp sig, att de är skyldiga att kvarstå i anställning. Grunden är dock att anställningsavtalet fortsätter gälla vid höjd beredskap och krig och att den som har en anställning ska gå till sitt vanliga arbete förutsatt att man inte ska tjänstgöra hos någon annan aktör (dvs. är värnpliktig, civilpliktig eller medlem i en frivillig försvarsorganisation som har ett frivilligavtal med en offentlig aktör).

Det är flera steg som behöver ske innan allmän tjänsteplikt börjar gälla för kommunanställda:

- Regeringen har fattat beslut om höjd beredskap
- Regeringen har föreskrivit om allmän tjänsteplikt
- Behörig aktör (till exempel kommunen) har sammanställt vilka individer man vill ska omfattas av allmän tjänsteplikt
- Kommunen har vänt sig till Arbetsförmedlingen för att få ett myndighetsbeslut i frågan
- Arbetsförmedlingen fattar beslutet
- Arbetsgivaren (kommunen) informerar berörda arbetstagare om Arbetsförmedlingens beslut

Viktigt att tänka på är att beslut om att kvarstå i anställning enligt allmän tjänsteplikt enbart gäller så långt som anställningsavtalet sträcker sig. För tidsbegränsade anställningar innebär det således enbart till och med det datum då anställningsavtalet upphör. För tillsvidareanställda gäller dock allmän tjänsteplikt så länge som Arbetsförmedlingens beslut gäller, eller till dess att regeringen fattar beslut om att föreskrift om allmän tjänsteplikt inte längre gäller, eller att höjd beredskap inte längre gäller.

9.7.2 Frivilligförordningen

I förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet framgår att en myndighet med uppgifter inom totalförsvaret kan ingå ett skriftligt avtal med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation om att personen ska tjänstgöra inom totalförsvaret.

Avtal enligt frivilligförordningen får ingås med den som fyllt 16 år (för uppgifter i civilt försvar). Ett frivilligavtal med en myndighet innebär att den frivilliga personen förbinder sig att tjänstgöra hos den aktuella myndigheten vid höjd beredskap.

Frivilligförordningens bestämmelser är i nuläget inte tillämpliga för kommuner och regioner. För kommuner och regioner som vill knyta till sig frivilliga för tjänstgöring inom totalförsvarsverksamhet finns möjlighet att teckna avtal med enskilda individer på civilrättsliga grunder.

9.8 Checklista personalförsörjning

- Analysera personalbehov genom att utgå från öppettider, funktioner på trygghetspunkten, invånarantal och demografi. Tänk på att trygghetspunkten kan behöva vara i drift under lång tid. Bemanningen behöver vara uthållig!
- Inventera bemanningsresurser exempelvis genom att utgå från kommunens egen personal och komplettera med frivilliga förstärkningsresurser.
- Skapa en grundorganisation med platschef, flera platsvärdar och eventuella ytterligare roller.
- Rekrytera och teckna avtal med personer.
- Utbilda och öva personal oavsett roll i säkerhetsrutiner och psykosocialt bemötande – alla ska känna sig välkomna till trygghetspunkten.

9.9 Mer information

- I Myndigheten för civilt försvars vägledning i frivilligsamverkan för offentliga aktörers beskrivs processen för planering och samverkan med målet att effektivt ta emot stöd från frivilliga förstärkningsresurser. Vägledningen finns på mcf.se.
- På SKR:s webbplats finns mer information kring särskilda villkor vid kris och höjd beredskap.
- På Arbetsmiljöverkets webbplats finns vanliga frågor och svar om till exempel dygnsvila och arbetstid.
- Myndigheten för civilt försvar (2025) Rollkort – vilka funktioner behöver finnas och vad bör dessa göra. Rollkorten beskriver olika funktioner och deras uppgifter och ansvar på en trygghetspunkt. Tanken med rollkorten är att de ska fungera som stöd åt personalen när trygghetspunkten har aktiverats, men de kan också användas som stöd i planeringsarbetet.
- Myndigheten för civilt försvar (2025) Händelsebaserat diskussionsunderlag för trygghetspunkter. Olika scenarier som kan användas som diskussionsunderlag vid arbetet med att skapa en grundorganisation.

Kapitel 10

Kommunikation

10. Kommunikation

Trygghetspunkten ska kunna erbjuda människor:

- Information om vad som har hänt och samhällets åtgärder.
- Information om närmaste öppna skyddsrum, apotek, drivmedel, sjukvårdsmottagning och livsmedelsbutik. Hänvisning till krisstöd. Även hänvisning till sov- och matmöjligheter vid längre händelser.
- Möjlighet att larma 112.

10.1 I planeringen

Det är viktigt att kommuninvånarna i förväg känner till var kommunen planerar att upprätta trygghetspunkter. Detta eftersom möjligheterna att kommunicera via webb och sociala medier kan vara begränsade eller obefintliga när trygghetspunkten behöver öppna. Om platserna ändras under tiden de är öppna bör även detta kommuniceras – digitalt om det går, men annars via radio och anslagstavlor. Kartor kan vara extra viktiga för att hitta till trygghetspunkten om mobilnätet ligger nere.

10.2 Olika sätt att kommunicera på trygghetspunkten

Tillförlitlig och uppdaterad information är bland det viktigaste som trygghetspunkten kan erbjuda. Det inkluderar hänvisningar till mer specificerad hjälp.

När människor besöker en trygghetspunkt befinner de sig ofta i en pressad och osäker situation. Det är därför viktigt att göra det lätt för besökaren att ta till sig viktig samhällsinformation. Människors förmåga att ta till sig information skiljer sig åt, likväl som på vilket sätt som de föredrar att ta till sig information. Det bästa är om informationen på trygghetspunkten kan förmedlas på flera sätt; muntligt, genom läsning, via digitala skärmar eller med symboler och bilder.

- **Muntlig kommunikation**

- Personlig information i mötet, exempelvis vid ankomst till trygghetspunkten eller i ett samtal med en trygghetspunktsvärd.
- Högtalarutrop för att snabbt nå ut till många med viktig information.
- Genom språkkunnig personal eller tolk vid behov av information på olika språk. Tolkning kan även ske med hjälp av digitala appar.
- Gruppsamtal.

- **Skriftlig information**

- Affischer och anslagstavlor med exempelvis tydlig uppdaterad information om läget, resurser, öppettider och kontaktvägar.
- Informationsblad eller flygblad som kan delas ut och tas med hem.
- Flerspråkigt informationsmaterial.

- **Digital kommunikation**

- Skärmar med uppdaterad information, exempelvis nyheter, samhällsinformation, väder.
- QR-koder till webbsidor eller appar.

- **Interaktiv och visuell kommunikation**

- Symboler och bilder för att överbrygga språkbarriärer, exempelvis för toalett, mat, dricksvatten och första hjälpen.
- Kartor över platsen och närområdet.
- Informationsstationer där människor själva kan söka information.

10.3 Förtroende för samhällets hantering

Det är viktigt att människor har förtroende för att kommunen hanterar det som händer lokalt. När invånarna upplever att kommunen agerar ansvarsfullt, ökar också viljan att själv ta ansvar. Fokus bör därför vara på att ge så konkret och användbar lokalspecifik information som möjligt. Exempel på sådan information kan vara att förmedla vilket område som berörs, vilka konsekvenser det medför

för människors vardag och hur de kan agera. I trygghetspunktens roll att kunna hänvisa människor vidare, exempelvis till närmaste skyddsrum eller öppna mataffär, blir den lokalspecifika informationen en nödvändighet.

Trygghetspunkter är dessutom viktiga vidareförmedlare av annan information, till exempel sådant som kommuniceras av myndigheter och andra kommuner.

För att trygghetspunkten ska kunna förmedla information om kommunen och samhällets hantering av händelsen behövs regelbunden kontakt med kommunens krisorganisation, eller motsvarande. Kommunikationen behöver kunna ske även vid strömavbrott.

10.4 Robust elektronisk kommunikation

Vid kris och krig är behovet av information stort. Möjligheten att kommunicera med omvärlden via mobiltelefoni och internet är kritisk. Det behövs tillgängliga och tillförlitliga system för kommunikation med kommunens krisledning, andra kommunala verksamheter och andra aktörer samt för att stödja de personer som besöker trygghetspunkten med information och lösningar för kommunikation. En grundförutsättning för att kunna erbjuda detta är att elförsörjningen fungerar. Kommunen behöver därför säkerställa att det finns reservkraft på trygghetspunkten och till den utrustning som ska kunna användas för kommunikation.

Det är också bra om det finns god mobiltäckning eller wifi på den plats där trygghetspunkten ligger, men kommunen behöver ha en förmåga att etablera och leda arbetet vid trygghetspunkten även om mobilnätet eller wifi inte fungerar.

På en trygghetspunkt behöver det finnas olika lösningar för kommunikation eftersom behoven hos personalen och besökarna ser olika ut. Olika tekniska lösningar bidrar också till ett robust system och kommunikation som kan fungera oberoende av vad som inträffar.

10.5 Planera för robust kommunikation

Det finns många olika tekniska kommunikationslösningar och det kan vara svårt att veta vad kommunen behöver ha på trygghetspunkten.

Myndigheten för civilt försvar har tagit fram dokumentet *Stöd för planering av robust kommunikation på trygghetspunkt* som innehåller tre steg för att komma i gång med arbetet.

1. Analysera kommunikationsbehovet.
2. Kartlägg tekniska resurser och kompetens.
3. Ta beslut om inriktning/strategi.

10.5.1 Analysera kommunikationsbehovet

För att hitta de lösningar som skapar bäst förmåga att både ge den service som allmänheten förväntar sig och den sambandsförmåga som krävs för att leda och driva trygghetspunkten behöver kommunen kartlägga kommunikationsbehovet, det vill säga ta reda på vem eller vilka som behöver kunna kommunicera med varandra, vad som behöver kommuniceras och hur tidskritisk kommunikationen är. Annat som behöver kartläggas är om informationen är känslig och under vilka förutsättningar som kommunikationen behöver fungera.

Tillsammans ger den insamlade informationen en bild av de behov som finns på trygghetspunkten och ett underlag som kan användas för att ta fram en sambandsplan.

10.5.2 Kartlägg tekniska resurser och kompetens

Steg två i processen handlar om att göra en kartläggning av de kommunikationslösningar som kommunen brukar använda både till vardags och vid kriser. Det kan till exempel handla om Rakel, WIS, mobiltelefoni etc. Tänk in både tekniska lösningar och abonnemang och fundera över hur de fungerar vid kris och krig. Ta också reda på vilken användarkompetens som finns i kommunen och om det finns stöd att få från till exempel frivilliga försvarsorganisationer eller andra aktörer.

Genom att ställa befintlig förmåga mot de kommunikationsbehov kommunen har får ni en bild av vad som fattas för att få en robust kommunikationsförmåga på trygghetspunkten.

10.5.3 Strategiskt beslut om inriktning

Nästa steg i planeringen är att ta beslut om inriktning eller strategi för valet av tekniska lösningar. Inriktningen kan till exempel vara att det ska finnas fast internetförbindelse till alla trygghetspunkter i kommunen, att enbart tekniska lösningar som möjliggör kommunikation med andra aktörer i krishanteringssystemet ska användas eller att det alltid ska finnas alternativa mobilabonnemang att ta i bruk på en trygghetspunkt. Inriktningen/strategin kan sedan ligga till grund för både investering i teknisk utrustning, avtal med leverantörer samt utbildning och övning av de personer som ska arbeta på trygghetspunkten.

Tänk på att en viktig del i strategin är att säkerställa att det finns flera olika system för kommunikation som kan fungera oberoende av varandra.

10.6 Rekommendationer för robust kommunikation

För att skapa en robust kommunikation och möjliggöra för kommunen att samverka med andra aktörer rekommenderar Myndigheten för civilt försvar att det finns Rakel på trygghetspunkten. Vidare bör det finnas en robust internetförbindelse eftersom det skapar en förmåga för de som arbetar på trygghetspunkten att kommunicera med krisledning och att använda WIS för samverkan med andra. En robust internetförbindelse gör det också möjligt för trygghetspunkten att erbjuda besökare wifi.

Rakel

- Rakel är ett rikstäckande sambandsmedel.
- Staten äger och har rådighet över systemet.
- Rakel erbjuder en säker kommunikation såväl inom kommunen som med vissa samverkande aktörer (grannkommuner, länsstyrelse, myndigheter).
- Rakel ger tillgång till 112.

WIS

- Används för att dela information i vardagen, vid kriser och i höjd beredskap.
- Ger möjlighet att snabbt få en helhetsbild av händelsen i och med att information kan samlas in och delas både internt och med samverkande parter. Insamling av information görs i enkätform som även kan ställas till aktörer utanför WIS.
- Kan användas för omvärldsbevakning då WIS innehåller information om trafikläge, väderprognoser (sjöväder, vindprognos och skogsbrandrisk), telestörningar, elstörningar, störning i satellitnavigering (GNSS) samt driftinformation för Rakel.

Robust (fast) internetförbindelse

- Minskar sårbarheten om mobilnätet inte fungerar.
- Ger möjlighet till både röst- och textkommunikation.
- Ger möjlighet till att kunna erbjuda wifi.
- Ger möjlighet att erbjuda nyheter via radio och teve.

10.7 Förstärkningsresurser

Det finns flera nationella förstärkningsresurser inom kommunikation och samband. Kommuner som har behov av stöd med att exempelvis upprätta en hållbar sambandplanering eller behöver rekvirera fler handhållna Rakelterminaler kan kontakta Myndigheten för civilt försvars tjänsteman i beredskap.

10.7.1 Frivilliga radioorganisationen, FRO

Frivilliga radioorganisationen är en frivillig försvarsorganisation med uppdrag inom både det militära och civila försvaret. Organisationens uppdrag är att bemanna totalförsvaret med utbildad personal inom radiokommunikation, signalskydd och cybersäkerhet. Inom det civila försvaret utbildar FRO förstärkningsresurser som kan komplettera ordinarie personal vid långvariga händelser. Det kan till exempel handla om radiooperatörer och sambandsoperatörer med kunskap inom olika kommunikationssystem som Rakel, HF-radio, WIS och Lupp.

FRO kan även hjälpa till med säker radiokommunikation för ledning och rapportering. Stora avstånd eller behov av många radioenheter är normalt inget problem. FRO kan även ställa upp med ljudanläggning som täcker stora områden. Förutom FRO finns flera andra frivilliga försvarsorganisationer som kan stödja kommunen i arbetet med trygghetspunkter.

10.8 Andra kommunikationslösningar

10.8.1 Mobiltelefoni/mobil data

Ett sätt att öka möjligheten att kunna använda mobiltelefoni för internt bruk på trygghetspunkten är att ha förberedda abonnemang hos flera teleoperatörer. Ett annat är att skaffa mobilabonnemang där möjlighet till nationell roaming ingår. Enligt den överenskommelse som finns med operatörerna är det dock bara möjligt att aktivera nationell roaming vid höjd beredskap.

10.8.2 Kortvågsradio

Kommunikation via kortvågsradio förutsätter att de som behöver samverka har utrustning som är kompatibel och att man i förväg har kommit överens om vilka frekvenser som ska användas vid vilken samverkan. Kortvågsradio är inte beroende av en särskild infrastruktur.

Kortvågsradio kan användas för kommunikation inom till exempel en kommun men viktigt att tänka på är att det inte kan ersätta Rakel när det gäller kommunikation med andra aktörer som till exempel länsstyrelse och SOS Alarm.

10.8.3 Kommunikationsradio

Det finns många olika typer av kommunikationsradio, både analog och digital, som är populära verktyg bland jägare, friluftsentusiaster, men som även används av yrkesverksamma inom olika branscher. Gemensamt för dessa system är att de har en relativt kort räckvidd (någon kilometer).

Digital kommunikationsradio är en typ av radiokommunikation där ljud och data överförs i digitalt format i stället för analogt. Genom att använda digital teknik blir ljudkvaliteten bättre samtidigt som det går att genomföra fler samtal inom samma frekvensband och även överföra data som text.

10.8.4 Satellitkommunikation

Satellittelefoni är en form av telekommunikation där samtal och dataöverföringar sker via satelliter i stället för genom markbaserade mobilnätverk. Detta system gör det möjligt att kommunicera på platser där traditionella mobilnätverk inte har täckning.

Fördelarna med satellittelefoni inkluderar global täckning och tillförlitlighet i avlägsna områden. Nackdelarna är högre kostnader för samtal och utrustning samt större och klumpigare telefoner jämfört med vanliga mobiltelefoner.

Via satellit kan höghastighetsinternet ordnas till områden som har begränsad eller ingen tillgång till traditionella bredbandstjänster. Viktigt att tänka på är att staten inte har någon rådighet över systemet då det är privatägt.

10.9 Checklista kommunikation

Ge lokalt anpassad information

Trygghetspunkten ska kunna förmedla aktuell information om händelsen, samhällets åtgärder och konsekvenser för invånarnas vardag. Det bygger förtroende och skapar trygghet. För att trygghetspunkten ska kunna ge aktuell information krävs löpande kontakt med kommunens krisledning och andra aktörer.

Kommunicera på flera sätt

Förmedla information muntligt, skriftligt, digitalt och visuellt. Använd symboler och flerspråkigt material för att nå alla målgrupper.

Planera för robust elektronisk kommunikation

Kommunen ska analysera kommunikationsbehoven, kartlägga tekniska resurser och kompetens samt fatta strategiska beslut för långsiktig kommunikationsförmåga. Kommunikationssystemen måste fungera även vid elavbrott. Reservkraft och möjlighet att ladda mobila enheter ska finnas på plats.

Säkerställ redundans i systemen

Det ska alltid finnas flera oberoende tekniska kommunikationslösningar, exempelvis Rakel, WIS, fast internet, abonnemang hos flera mobiloperatörer och satellitlösningar. Satellittelefon och kortvågsradio är särskilt viktiga i områden utan täckning.

Skydd mot desinformation

Ha beredskap för att hotaktörer kan försöka utnyttja sårbarheter. Robust och tillförlitlig kommunikation minskar risken för att felaktig information sprids.

Utbildning och övning

De som arbetar på trygghetspunkten ska ha utbildning i att använda olika kommunikationssystem. Övning ger förmåga att hantera störningar och snabbt ställa om.

10.10 Mer information

- I Myndigheten för civilt försvars *Vägledning för säker och robust samverkan* kan du få mer stöd i att identifiera vilka verktyg som ni ska använda utifrån era behov av säker och robust samverkan.
- Handbok i kommunal krisberedskap: 3. Särskilda funktioner, elektroniska kommunikationer.
- PTS vägledning Säkra elektroniska kommunikationstjänster – en vägledning till användarorganisationer.
- Vägledning för säker och robust samverkan (mcf.se).
- Robust fiber – Robust fiberanläggning.
- Robust digital infrastruktur – Stadsnätetsföreningen (stadsnatsforeningen.se).
- Den robusta sjukhusbyggnaden (mcf.se) Se särskilt avsnitt 18 sidan 327–333 där det står om regler och rekommendation när det gäller driftsäkerhet kopplat till it och telefoni.
- Myndigheten för civilt försvars verktyg för tillfällig nätförstärkning av Rakel.

Kapitel 11

Öva trygghetspunkten

11. Öva trygghetspunkten

För att pröva och stärka förmågan för att aktivera, driva och avveckla en trygghetspunkt behöver övningar genomföras regelbundet. Detta är nödvändigt både för att säkerställa en hållbar organisation och för att bibehålla förmågan att upprätta trygghetspunkter över tid.

Övningar bidrar också till att säkerställa att lokalen fortsatt är lämplig, att elförsörjning och reservaggregat fungerar samt att personal finns tillgänglig. Enkla övningar bör genomföras kontinuerligt, exempelvis att kontrollera larmlistan genom att kontakta varandra. Övningar kan med fördel kombineras med utbildning för att skapa bättre förutsättningar för personalen att utveckla sin kompetens och stärka organisationens förmåga att agera.

Ett förslag är att se över annan övningsverksamhet för att skapa synergieffekter och nå en bredare målgrupp. Exempelvis kan den årliga beredskapsveckan vara ett bra tillfälle att bjuda in allmänheten och informera om vad en trygghetspunkt är för något och dess syfte. Samtidigt kan uppstart och driftsättning genomföras i praktiken.

Det är bättre att genomföra flera enklare övningar än färre och större. Kom ihåg att utvärdera och uppdatera planeringen utifrån nya lärdomar och justera där det är nödvändigt.

11.1 Övningsunderlag

→ [Händelsebaserat diskussionsunderlag för trygghetspunkter](#)

Kan användas som diskussionsunderlag och stöd för kommunen i arbetet med trygghetspunkter till exempel vid en workshop. Händelserna kan hjälpa kommunen att identifiera behov av åtgärder, samt dimensionera behov av bemanning och funktioner på trygghetspunkterna.

→ [Öva enkelt om trygghetspunkter](#)

En funktionsövning som prövar förmågan att aktivera, drifva och avveckla kommunens trygghetspunkt(-er) enligt kommunens egna rutiner.

Kapitel 12

Erfarenheter och lärdomar nationellt och internationellt

12. Erfarenheter och lärdomar nationellt och internationellt

Trygghetspunkter har endast öppnats vid ett fåtal tillfällen i Sverige. Ett exempel är stormen Alfrida 2019, då trygghetspunkter togs i bruk. Vid andra händelser har liknande lokaler öppnats, men under andra benämningar. Det vanligaste är att räddningstjänsten eller polisen i samband med en händelse öppnar upp en lokal för att samla drabbade och ge information under några timmar. Det kan exempelvis vara i samband med en bostadsbrand så att utrymda kan vistas inomhus i väntan på att andra boendelösningar blir klara. Vid större våldsdåd har kommuner vid flera tillfällen öppnat lokaler för att erbjuda krisstöd och information. Informationsspridningen under en kortare period har då varit huvudsyftet. Ibland har lokalerna kallats trygghetspunkter trots en avsaknad av funktioner som ofta är viktiga på en trygghetspunkt.

Mot bakgrund av de begränsade svenska erfarenheterna behöver därför lärdomar och goda exempel även hämtas internationellt. Både nationella och internationella erfarenheter visar dock att vissa återkommande funktioner är särskilt betydelsefulla för att möta människors grundläggande behov. I följande avsnitt sammanfattas centrala lärdomar från de studerade händelserna, som främst inträffade åren 2020–2025.

12.1 Tillförlitlig och uppdaterad information

Tillförlitlig och uppdaterad information är det viktigaste som trygghetspunkten kan erbjuda. Det inkluderar hänvisningar till mer specificerad hjälp.

I Ukraina har trygghetspunkter fungerat som viktiga kanaler för spridning av korrekt myndighetsinformation, samtidigt som människor kunnat få information om exempelvis närliggande bensinstationer, banker, apotek och livsmedelsbutiker.² Vid skogsbränder i USA och Kanada har motsvarande platser erbjudit registrering, hänvisning till mat, kläder, stöd till återförening och krisstöd, samt hjälp med tillfälliga boenden och förlorade handlingar.³

Not 2. President of Ukraine (2022-11-22), [Across the country, we are rolling out a new “Points of Invincibility” project to support people - address by the President of Ukraine](#).

Not 3. California Governor’s Office of Emergency Services (2021-02-01), [Los Angeles County Disaster Recovery Centers Are Open for Hurricane-Force Firestorm Survivors](#); DisasterAssistance.gov (u.å), [Are you Affected By A Disaster?](#)

Erfarenheter från bränderna i Los Angeles 2025 visar samtidigt att bristande informationsspridning kan innebära att utsatta grupper inte nås av evakueringsmeddelanden och myndigheters varningar.⁴

12.2 Tillgodose grundläggande behov

Trygghetspunkten ska bidra till att tillgodose människors grundläggande behov, såsom skydd för en kortvarig period, toalett, möjlighet att värma enklare förtäring och få första hjälpen.⁵

I Ukraina har trygghetspunkter även stärkt den nationella försvarsviljan genom att skapa förutsättningar för människor att träffas och stödja varandra under svåra förhållanden.⁶ Vid skogsbranden i Jasper 2024 i Kanada etablerades center för kortare vistelser där människor kunde få information och vila.⁷ Liknande basala förnödenheter som vila, hygien och enkel vård tillhandahölls vid de mobila enheter som upprättades av FN:s migrationsorganisation (IOM) efter jordbävningarna i Turkiet och Syrien 2023,⁸ liksom i de modulenheter som Röda Korset satte upp vid översvämningarna i Tyskland 2021.⁹

I Sverige öppnades trygghetspunkter vid stormen Alfrida 2019, där allmänheten kunde hämta vatten, duscha, få tillgång till el och värme och på vissa platser övernatta.¹⁰ Även vid stormen Gudrun 2005 uppstod ett ökat behov av mat, vatten, sanitet och värme, vilket möttes genom att öppna värmestugor och informationsträffar på olika platser.¹¹

12.3 Tillgång till el och kommunikation

Tillgång till el, i synnerhet möjligheten att ladda mobiltelefoner, framstår som en av de mest efterfrågade funktionerna då en stor del av människors tillgång till information och kontakt med anhöriga sker via telefoner.

I Ukraina har detta varit särskilt betydelsefullt. Generatorer och stabil internet-uppkoppling, bland annat via Starlink, har möjliggjort kommunikation även vid omfattande elvbrott.¹²

Not 4. Los Angeles Times (2025-01-14), [Impact of L.A. County's wildfire evacuations ripples into Skid Row](#); Los Angeles Times (2025-03-29), [Elderly, disabled were left stranded during L.A. fires as evacuation plans broke down](#).

Not 5. State Sites of Ukraine (2022-11-24), [Ministry of Internal Affairs: Points of Invincibility operational now](#); Nezlamiist(u.å), [Nezlamiist](#).

Not 6. Nezlamiist(u.å), [Nezlamiist](#).

Not 7. CBC (2024-07-24), [B.C. towns full, Jasper wildfire evacuees directed to Alberta](#).

Not 8. IOM (2024), [IOM Earthquake Response 2023 Achievements Report](#).

Not 9. IFRC (2021), [Displacement in a Changing Climate](#).

Not 10. MSB (2019). [Stormarna Alfrida och Jan. Utredning och sammanställning av några viktiga erfarenheter](#).

Not 11. Guldåker, N. (2009). [Krishantering, hushåll och stormen Gudrun Att analysera hushålls krishanteringsförmåga och sårbarheter](#).

Not 12. UZ (2023-10-16), [Points of Invincibility Have Begun Operating at Railway Stations](#); Preseident of Ukraine (2022-11-22), [Across the country, we are rolling out a new "Points of Invincibility" project to support people - address by the President of Ukraine](#).

12.4 Kartor

Kartor, både digitala och analoga, är återkommande viktiga för att människor ska kunna hitta trygghetspunkter och andra relevanta platser, samt få information om platsens faciliteter eller områdesinformation såsom utrymningsvägar.

I Ukraina används både webbplatser och app-lösningar som ger information om trygghetspunkters kapacitet, tillgänglighet och faciliteter.¹³ Vissa appar kan användas offline, filtrera trygghetspunkter efter specifika funktioner såsom generatorer och tillgänglighetsanpassningar. Av säkerhetsskäl visas inte punkter nära frontlinjen.¹⁴

Vid skogsbränderna i Los Angeles 2025 blev kartverktyg och digitala plattformar avgörande för att sprida realtidsinformation om pågående bränder¹⁵ och mottagningscenter.¹⁶ Även vid skogsbranden McDougall Creek 2023 i västra Kanada visade kartor var mottagningscenter fanns och vilka kontaktuppgifter de hade.¹⁷ På grund av den extrema hettan vid bränderna togs kartor fram över svala platser, såsom kyrkor, dit människor kunde söka skydd.¹⁸ Vid stormen Alfrida i Sverige sattes liknande utskrifter upp på informations-tavlor som hänvisade till trygghetspunkter när digitala system låg nere.¹⁹

12.5 Mobila lösningar

Mobila lösningar i form av tält, lastbilar och containrar har fördelen att de är flexibla och snabbt kan etableras på platser där behovet är som störst.

I Ukraina har trygghetspunkter i stor utsträckning bestått av mobila lösningar, som specialutrustade flyttbara tält som kan monteras upp eller ned efter behov.²⁰ Motsvarande mobila lösningar har även tagits fram inom ramen för EU:s rescEU-program.²¹

Not 13. Neznamist(u.å), [Neznamist](#); Preseident of Ukraine (2022-11-22), [Across the country, we are rolling out a new "Points of Invincibility" project to support people - address by the President of Ukraine](#).

Not 14. Visit Ukraine (2024-02-22), [Interactive map of shelters in Diia: how to find the nearest shelter during an air raid](#); Ministry of Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine (2023-12-20).

Not 15. The California Department of Forestry and Fire Protection (2025-11-14)14), [Palisades Fire](#).

Not 16. American Red Crss (u.å), [Find Open Shelters and Disaster Relief Services](#); FEMA (u.å), [Disaster Recovery Center \(DRC\) Locator](#).

Not 17. Government of British Columbia (u.å), [EmergencyInfoBC](#).

Not 18. Government of British Columbia (u.å), [GIS Map](#).

Not 19. MSB (2019). [Stormarna Alfrida och Jan. Utredning och sammanställning av några viktiga erfarenheter](#).

Not 20. Babel (2023-11-20), [In Ukraine, almost 11 000 Points of Invincibility have become operational. The locations](#). Rubryka (2022-11-24), [Points of Invincibility: emergency tents to accommodate 40–500 people set up in Kyiv](#).

Not 21. MSB (2025-09-09), [EU preparedness for providing emergency shelter to persons affected by disaster or war](#).

Mobila lösningar har visat sig vara särskilt användbara när infrastruktur är skadad eller när människor är i rörelse. Vid flyktingsituationer kan Röda Korset placera ut punkter längs flyktvägar för att erbjuda laddning av mobiltelefoner, förstärkningskläder och stöd till familjeåterförening.²²

Även på Island har myndigheter utvecklat mobila lösningar tillsammans med Röda Korset. Genom en logistikkampanj 2015 placerades släpvagnar ut runtom i landet med filter, generatorer, hygienartiklar, lättare förtäring, första hjälpen, verktyg, brandsläckare, samt ett it- och telekompaket med wi-fi och snabb-laddningsstationer för mobiltelefoner.²³

12.6 Anpassningar för särskilda grupper

Flera exempel visar att trygghetspunkter behöver vara anpassade för särskilda grupper. I Ukraina och internationellt återkommer funktioner som barnanpassade ytor, pedagogiska aktiviteter, hygienartiklar och avskilda platser för amning.²⁴ Vid bränderna i Los Angeles 2025 framkom att äldre, hemlösa och personer med funktionsnedsättning ofta har svårare att ta del av information eller evakueras, något som kräver riktade insatser.²⁵

Under jordbävningarna i Turkiet och Syrien 2023 erbjöds platser med tillgång till tvättmaskiner, duschar och barnaktiviteter, med separata amningsrum för nyblivna mammor.²⁶ Liknande erfarenheter går även att återfinna även vid logistikkampanjen 2015 på Island, där utplacerade släpvagnar med förnödenheter dessutom kunde innehålla barnsängar samt särskilda produkter för kvinnor och barn.²⁷

12.7 Krisstöd och återförening

Trygghetspunkter kan också fungera som platser för krisstöd och återförening med anhöriga. I Ukraina har exempelvis *resilience centres* erbjudit krisstöd som komplement till trygghetspunkter.²⁸ Röda Korsets *Humanitarian Service Points* erbjuder liknande funktioner internationellt, bland annat genom återupprättande av familjekontakter, enklare vård och hänvisningar till specialistvård.²⁹

Not 22. American Red Cross (u.å), [Find Open Shelters and Disaster Relief Services](#).

Not 23. Icelandic Association for Search and Rescue (2018-10-14), [Icelandic Red Cross Disaster Services: Mass Care Trailers](#).

Not 24. Nova Ukraine (2024-05-23), [Nova Ukraine's Points of Invincibility Project with Ukrzaliznytsia and the Howard G. Buffett Foundation Extended Through 2025](#).

Not 25. Los Angeles Times (2025-03-29), [Elderly, disabled were left stranded during L.A. fires as evacuation plans broke down](#).

Not 26. Doctors Without Borders (2023-06-02), [Turkey earthquakes: The impact of MSF's response](#).

Not 27. Icelandic Association for Search and Rescue (2018-10-14), [Icelandic Red Cross Disaster Services: Mass Care Trailers](#).

Not 28. State sites of Ukraine (2024-01-25), [Ministry of Social Policy: Resilience Centres may appear in every community](#).

Not 29. IFRC (u.å). [Humanitarian Service Points](#).

Vid bränderna på Maui 2023 upprättades ett antal återhämtningscenter³⁰ där både formella och spontana initiativ bidrog till att hjälpa människor att återförenas, bland annat på ett gymnasium där människor satte upp post-it-lappar för stöd till familjeåterförening.³¹ I Norge efter ovädret Hans inrättades liknande anhörigcenter och center för överlevare i syfte att kunna erbjuda information, vård och krisstöd.³²

Not 30. FEMA (2023-08-10), [Hawaii Wildfires](#).

Not 31. CNN (2023-08-12), [Uncertainty looms among Maui residents staying at emergency shelter](#); FEMA (2023-08-10), [Hawaii Wildfires](#).

Not 32. Helsedirektoratet (2016-03-17), [Evakuerte- og pårørendesenter \(EPS\)](#).

Kapitel 13

Ytterligare stöd

13. Ytterligare stöd

Förutom denna vägledning har ytterligare stödmaterial tagits fram om trygghetspunkter:

- Trygghetspunkter – en introduktion
En avgiftsfri webbutbildning som tar ungefär en timme att genomföra.
- Checklista – En trygghetspunkt för alla
MSB (2025). Publikationsnummer: MSB2604.
- Checklista – Stöd i planeringen av energiförsörjning till trygghetspunkter
MSB (2025). Publikationsnummer: MSB2599.
- Checklista – Stöd för planering av bemanning på trygghetspunkt
MSB (2024). Publikationsnummer: MSB2534.
- Rollkort – Vilka funktioner behöver finnas och vad bör dessa göra?
MSB (2024). Publikationsnummer: MSB2537.
- Stöd för robust kommunikation på trygghetspunkt
MSB (2024). Publikationsnummer: MSB2535.
Kort stödmaterial som ger grundläggande information om vilken förmåga som trygghetspunkten behöver ha när det gäller elektroniska kommunikationer. Materialet innehåller också frågor som är bra att diskutera och besvara för att skapa en god förmåga.
- Öva enkelt – aktivera trygghetspunkt – funktionsövning
MSB (2025). Publikationsnummer: MSB2601.
Denna Öva enkelt! riktar sig till de funktioner som ansvarar för larm och uppstart, drift och avveckling av kommunens trygghetspunkter. Detta är ett av flera stödmaterial som MSB erbjuder för att genomföra egna övningar.
- Händelsebaserat diskussionsunderlag för trygghetspunkter
MSB (2024). Publikationsnummer: MSB2533.
Händelserna kan användas som diskussionsunderlag och stöd för kommunen i arbetet med trygghetspunkter till exempel vid en workshop. Händelserna kan hjälpa till att identifiera behov av åtgärder, samt dimensionera behov av bemanning och funktioner på trygghetspunkterna.
- Webbinarier och digitala konferenser
 - Vad är en trygghetspunkt, var ska den placeras och vad bör en kommun planera för? (Maj 2025)
 - Trygghetspunkter och särskilda samlingsplatser personalförsörjning (November 2024)
 - Säkra kommunikationer (November 2024)
 - Digital konferens om trygghetspunkter och särskilda samlingsplatser (Maj 2024).
Konferensen delar goda exempel och erfarenheter från trygghetspunktsarbete i kommuner och internationellt.

**Myndigheten
för civilt försvar**